

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2004-2005

22 oktober 2004

BELEIDSNOTA

Buitenlands Beleid en Internationale Samenwerking

2004-2009

ingediend door de heer Geert Bourgeois,
Vlaams minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media en Toerisme

Met deze beleidsnota wordt voor de periode 2004-2009 een meer concrete uitwerking gegeven aan de basisopties in het regeerakkoord. Een beleidsnota geeft de grote strategische keuzen en opties van het beleid voor de duur van de regeerperiode weer. De nota is de weergave van de visie van de functioneel bevoegde minister en vormt de basis van een debat in het Vlaams Parlement. In voorkomend geval zullen de uitvoeringsmaatregelen, daar waar nodig, ter goedkeuring aan de Vlaamse Regering of het Vlaams Parlement worden voorgelegd.

INHOUD

	Blz.
0. ALGEMEEN KADER	5
0.1. DE INTERNATIONALE OMGEVING: TRENDS EN EVOLUTIES	5
0.1.1. Globalisering als onderstroom van de internationale politiek	5
0.1.2. Van economische naar politieke multipolariteit?	6
0.1.3. Veiligheid versus ontwikkeling?	7
0.2. VLAANDEREN IN DE INTERNATIONALE CONTEXT	7
0.3. AFBAKENING VAN HET BELEIDSDOMEIN	8
0.4. VISIE	9
0.5. MISSIE	9
1. BUITENLANDS BELEID	10
1.1. DE EUROPESE UNIE	10
1.1.1. Inleiding: omgevingsanalyse	10
1.1.2. Een pro-actief en coherent EU-beleid	11
1.1.3. Vlaanderen als regio met wetgevende bevoegdheden binnen de EU	12
1.2. HET BILATERAAL VLAAMS BUITENLANDS BELEID	14
1.2.1. Uitgangspunt	14
1.2.2. Buurlandenbeleid en beleid ten aanzien van naburige regio's	14
1.2.3. Het beleid ten aanzien van de andere EU-lidstaten	15
1.2.4. Het beleid ten aanzien van de kandidaat-landen en potentiële EU-lidstaten	16
1.2.5. Het beleid ten aanzien van de nieuwe buurlanden van de Europese Unie	16
1.2.6. Prioritaire partners in de wereld	16
1.3. MULTILATERALE SAMENWERKING	18
1.3.1. Omgevingsanalyse en uitgangspunten	18
1.3.2. Thema's en organisaties	19
2. ONTWIKKELINGSSAMENWERKING	20
2.1. INLEIDING	20
2.1.1. De Noord/Zuid-kloof...	20
2.1.2. ... kan overbrugd worden...	20
2.1.3. ... met een mondiale aanpak	21
2.1.4. Ook Vlaanderen neemt zijn verantwoordelijkheid	22
2.2. ONTWIKKELINGSSAMENWERKING BEGINT IN VLAANDEREN	23
2.2.1. Vlaanderen informeert	23
2.2.2. Vlaanderen sensibiliseert	23
2.2.3. Vlaanderen lokaal : de gemeentelijke ontwikkelingssamenwerking	24
2.3. DE VLAAMSE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING IN HET ZUIDEN	24
2.3.1. Algemene principes en uitgangspunten	24
2.3.2. Partnerlanden van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking	26
2.3.3. Sectorale en thematische aandachtspunten	29
2.3.4. Instrumenten en actoren	29
2.4. ONTWIKKELING: MEER DAN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING	30
2.4.1. Helpdesk Import Vlaanderen	31
2.4.2. Fair Trade/Eerlijke handel	31
2.4.3. Maatschappelijk verantwoord ondernemen	31

2.4.4. Microfinanciering door waarborgverlening	32
2.4.5. Kennisontwikkeling	32
2.4.6. Coherentie over de beleidsdomeinen heen	32
2.5. EEN KADERDECREET VOOR DE VLAAMSE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING	33
2.6. DE DEFEDERALISERING VAN DE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING	33
 3. ORGANISATIE EN INSTRUMENTEN VAN HET VLAAMS BUITENLANDS BELEID	 35
3.1. NAAR EEN VERRUIMD DRAAGVLAK VOOR HET VLAAMS BUITENLANDS BELEID	35
3.2. COMMUNICATIE EN PROMOTIE	35
3.3. EEN DYNAMISCHE EN SLAGVAARDIGE OVERHEIDSORGANISATIE	36
3.3.1. Naar een Vlaams ministerie van Buitenlands Beleid en Internationale Samenwerking	36
3.3.2. Een strategische adviesraad voor Buitenlands beleid en Internationale Samenwerking	36
3.4. VLAAMSE INTERNATIONALE VERTEGENWOORDIGING	37
3.5. VERDRAGSRECHTELIJKE BEVOEGDHEDEN	37
 4. INTERFERENTIE MET ANDERE BELEIDSDOMEINEN EN BESTUURSNIVEAUS	 38
4.1. VLAANDEREN SPREEKT MET ÉÉN STEM	38
4.2. INTRA-BELGISCHE SAMENWERKING	38
4.3. VLAANDEREN EN DE PROVINCIES EN LOKALE BESTUREN	39
 BIJLAGE: SAMENVATTING VAN DE STRATEGISCHE KEUZES EN BELEIDSOPTIES	 40

0. Algemeen kader

0.1. De internationale omgeving: trends en evoluties

0.1.1 Globalisering als onderstroom van de internationale politiek

Geen enkele internationale omgevingsanalyse kan voorbijgaan aan het fenomeen van de globalisering. Met dit veelbesproken en veelzijdige begrip worden in de eerste plaats de **economische aspecten van de globalisering** bedoeld. Dit historische proces van voortschrijdende integratie van de wereldeconomie, waarbij de handel tussen landen almaar uitbreidt en steeds inniger verstrengeld geraakt, is sinds het einde van de Koude Oorlog exponentieel toegenomen: er zijn meer landen, meer mensen en meer sectoren bij betrokken dan ooit, de internationale handel heeft een veel grotere omvang dan ooit, en dat alles gaat vooral ook ontzettend veel sneller dan ooit. Technologische doorbraken, in het bijzonder op het vlak van informatie en communicatie, hebben daar een cruciale rol in gespeeld en zullen dit in de nabije toekomst ongetwijfeld blijven doen.

Voor elke dimensie van de globalisering heeft zich soms een heel bescheiden en op andere domeinen een vrij goed ontwikkelde **politieke globalisering** voorgedaan waarvan het multilateralisme de meest voor de hand liggende exponent is. Zeker tussen de economische globalisering en de (geïstitutionaliseerde) politiek is er een sterke wisselwerking. Het duidelijkste voorbeeld hiervan is de Wereldhandelsorganisatie (WTO). De mogelijkheid tot verdere globalisering is sterk afhankelijk van de regelgeving die binnen de WTO wordt onderhandeld.

Globalisering werkt ook **politieke mobilisatie** in de hand: de rechtstreekse betrokkenheid van de burgers is groot aangezien gebeurtenissen aan de andere kant van de wereld directe gevolgen hebben op tewerkstelling en groei in de eigen regio. De verdere vrijmaking van de wereldhandel is de afgelopen jaren ook op veel publieke weerstand gestoten. Het protest heeft er mede voor gezorgd dat de roep om de afschaffing van regels en handelsbarrières overstemd werd door een groeiende vraag naar rechtvaardige afspraken, naar beheersing en controle. Het valt te verwachten dat deze betrokkenheid van de wereldbevolking bij het multilaterale gebeuren – in zeker opzicht een democratisering van de multilaterale betrekkingen – zich in de toekomst zal voortzetten.

De economische globalisering heeft onvermijdelijk ook een **sociale dimensie**. De vele studies en standpunten daarover schetsen een zeer gevarieerd beeld, met duidelijke winnaars en al even duidelijke verliezers. Langzaam lijkt die sociale dimensie ook door officiële fora opgepikt te worden (o.m. de Internationale Arbeidsorganisatie).

Daarbij valt het op dat het proces van de globalisering mensen bewuster lijkt te maken van hun eigen identiteit(en). Temidden van de "global village" oriënteren mensen zich steeds meer op hun directe lokale omgeving voor de invulling van hun dagelijks leven, waarbij ze trouwens niet zelden dankbaar gebruik maken van de producten van de globalisering. Kleinere leefeenheden, zoals wijken, dorpen, steden en regio's, benadrukken de eigen verbanden. Dat leidt vaak tot een toenemende profilering op sociaal en cultureel vlak, en zelfs tot politieke profilering ten aanzien van de bovenliggende overheid.

Die "glokalisering" wordt, net als de globalisering, meestal als positief ervaren. In het geval van politieke profilering, waarbij de politiek dichterbij wijk, dorp, stad of regio gebracht wordt, wordt dan gesproken van de noodzaak aan subsidiariteit. Toch moeten ook hier de nodige kanttekeningen gemaakt worden. Glokalisering kan immers ook een al dan niet bewuste uiting van angst en afkeer zijn tegen de ongreepbare globalisering. Oriënteren op de directe lokale omgeving verwordt dan tot een bitter terugplooiën op het vertrouwde, een bang afschermen van het eigene, een krampachtig verdedigen tegen het nieuwe.

Bij bovenstaande 'globale' schets van de globalisering moet echter een belangrijke nuance worden aangebracht. De globalisering is zeker **niet overal evenzeer doorgedrongen**. Terwijl de economische globalisering het verst gevorderd is in Noord-Amerika en West-Europa, zijn Zuid-Azië, het Midden-Oosten en Noord-Afrika het minst geïntegreerd in internationale netwerken. Hierdoor komen de voordelen van de globalisering ook slechts een beperkte groep mensen ten goede.

0.1.2. Van economische naar politieke multipolariteit?

Een tweede nuancering van de globalisering is het feit dat het overgrote deel van de internationale handel nog steeds binnen de eigen regio wordt gerealiseerd, eerder dan op wereldschaal. Deze tendens tot regionale economische integratie en blokvorming houdt reeds enkele jaren aan. De hierdoor ontstane economische en handelsblokken, gaande van vrijhandelszones tot een eengemaakte markt, geven uiting aan een **economische multipolaire wereldorde**.

In de mate dat deze regionale economische integratie ook leidt tot politieke eenheid en invloed op het wereldtoneel, zou de dominante positie van de Verenigde Staten wel eens uitgedaagd kunnen worden. Hierdoor zou verandering kunnen komen in de na de Koude Oorlog tot stand gekomen (politieke) unipolaire wereldorde met de VS in het machtscentrum. Waarnemers zien in de toekomst een belangrijke rol weggelegd voor Europa op wereldvlak, maar nuanceren dat, mede door de militaire zwakte en de interne verdeeldheid, het oude continent geen supermacht zal worden naast en op gelijke hoogte met de VS.

Vanwege zijn status als supermogendheid, wordt de houding van de VS ten opzichte van de rest van de wereld met argusogen gevolgd. Het buitenlands beleid van de VS heeft de afgelopen jaren voor spanningen gezorgd met de traditionele bondgenoot Europa. Europa, dat de internationale politiek eerder benadert vanuit het perspectief van een op akkoorden en regels gebaseerde wereldorde, zag in de als unilateralistisch bestempelde opstelling van de VS in verschillende dossiers (oprichting Internationaal Strafhof, Irak-crisis, ratificatie verdrag van Kyoto) een bedreiging voor het multilateralisme. De discussie over het multilateralisme stond en staat nog steeds centraal in het debat over de **kloof tussen Europa en Amerika**. Of de transatlantische kloof zal toenemen of net overbrugd zal worden zal de komende jaren het onderwerp blijven uitmaken van menige politieke analyse.

Het staat echter vast dat de gewijzigde internationale context de nood aan een **aanpassing van de multilaterale instellingen** doet vergroten. Binnen Europa lijkt er een consensus te ontstaan dat enerzijds het multilateralisme dient versterkt te worden en dat anderzijds Europa meer zal moeten investeren in zijn eigen veiligheid. Naast de effectiviteitsvraag zal ook meer en meer de legitimiteitsvraag opgeworpen worden: moeten multilaterale instellingen naast machtsverhoudingen (anders werken ze niet) ook geen rekening houden met hun democratische legitimiteit (anders zijn ze niet houdbaar)? (cfr. het debat over de hervorming van de Verenigde Naties).

0.1.3. Veiligheid versus ontwikkeling?

De terroristische aanslagen in New York en Washington op 11 september 2001 hebben op internationaal politiek vlak ingrijpende gevolgen gehad. De VS kondigde een langdurige *war on terror* af waarbij het eerste wapenfeit de oorlog tegen de Taliban in Afghanistan was. Irak was een volgende – fel omstreden – etappe. Dat de strijd tegen het internationaal terrorisme de komende jaren hoog op de politieke agenda zal blijven prijken, lijkt vast te staan.

Het debat over veiligheid en terrorisme – en vooral de gebeurtenissen in Irak - hebben een aantal andere prangende mondiale problemen op de achtergrond geplaatst. De Verenigde Naties wijzen er immers op dat de grootste gevaren die de mensheid bedreigen op andere vlakken liggen.

In 2000 onderschreven de lidstaten van de Verenigde Naties de zgn. ‘Millennium Verklaring’. Hierin bevestigden de lidstaten het universele recht op ontwikkeling en werd het bestrijden van extreme armoede centraal gesteld. Te verwachten valt dat de millenniumdoelstellingen het ontwikkelingsdiscours in de VN zullen blijven beheersen in de komende jaren. Daarbij staat eveneens het concept van duurzame ontwikkeling (de noodzaak van een evenwichtige beleidsaandacht voor economische groei, sociale ontwikkeling en milieubescherming) centraal: ontwikkelingssamenwerking (inclusief armoedebestrijding) wordt gezien als één van de specifieke wegen naar een wereldwijde duurzame ontwikkeling.

Indien de internationale gemeenschap de doelstellingen die ze zichzelf gesteld heeft tegen 2015 wil bereiken, zullen de inspanningen drastisch dienen te worden opgevoerd. Om de Millenniumdoelstellingen te behalen tegen 2015 is volgens de VN en de Wereldbank een verdubbeling van de officiële ontwikkelingssamenwerking (ODA) nodig.

0.2. Vlaanderen in de internationale context

Vlaanderen is niet immuun voor de hierboven geformuleerde internationale ontwikkelingen. Deze internationale omgeving is een overweldigend ‘natuurlijk’ gegeven voor Vlaanderen. Dat kan ook niet anders, gelet op de geografisch centrale positie die onze regio inneemt. Alhoewel bepaalde geopolitieke ontwikkelingen binnen het domein van de zogenaamde ‘high politics’ niet meteen een rechtstreekse impact hebben op Vlaanderen, kan onze regio niet afzijdig staan ten opzichte van de internationale context en de uitdagingen die vroeg of laat ook op het binnenlandse domein zullen spelen. Meer nog: doordat buitenland en binnenland ook voor Vlaanderen steeds nauwer met elkaar verstrengeld geraken, treedt een **‘verbuitenlandsing’ van het binnenlandse speelveld** op. De internationale context geraakt zo onlosmakelijk verbonden met binnenlandse beleidsvoering.

Vlaanderen moet dus voluit participeren aan het internationale gebeuren. Nog meer internationaal denken en handelen wordt voor Vlaanderen de boodschap. Deze boodschap is niet enkel gericht naar de Vlaamse overheid. **De hele Vlaamse samenleving** moet immers bij het Vlaams buitenlands beleid betrokken worden. Een doorgedreven **internationalisering van Vlaanderen** betekent niet alleen een materiële en immateriële verrijking maar stelt ons eveneens in staat om adequaat te anticiperen en te reageren op een wereld waarin verandering de enige constante is.

Het Vlaams buitenlands beleid is geen doel op zich maar een middel om een antwoord te bieden op uitdagingen die een impact hebben op het **dagelijks leven van de Vlaming**. Internationale afspraken, akkoorden en regelgeving werken immers door tot op die domeinen waar de burger rechtstreeks mee te maken heeft. Het onderwijssysteem wordt internationaal vorm gegeven (cfr. Bolognaverklaring), de werkgelegenheid in Vlaanderen wordt mede beïnvloed door investeringsbeslissingen van multinationale ondernemingen, vervuiling die ook in onze onmiddellijke leefomgeving optreedt, wordt internationaal aangepakt ... Kortom, Vlaanderen kan en wil niet anders dan zich in te schakelen in de internationale gemeenschap

Met deze beleidsnota wordt voor de periode 2004 – 2009 een meer concrete uitwerking gegeven van de basisopties in het regeerakkoord (titel XV 'Vlaanderen in Europa en in de wereld'). De beleidsnota geeft de grote strategische keuzen en opties van het beleid voor de duur van de regeerperiode weer. Deze nota is de weergave van de visie van de minister en vormt de basis van een debat in het Vlaams Parlement.

0.3. Afbakening van het beleidsdomein

Vlaanderen voert niet alleen een autonome binnenlandse politiek maar treedt ook op als politieke partner tegenover het buitenland. De Vlaamse overheid kan immers voor elk van haar binnenlandse bevoegdheden ook verdragen of akkoorden sluiten met andere landen en regio's. Op deze manier kan de Vlaamse overheid haar binnenlands beleid consistent doortrekken in haar samenwerking met het buitenland. Het Vlaams buitenlands beleid is een beleid in volle evolutie. Door de overheveling van bevoegdheden van federaal naar deelstatelijk niveau, wint ook het Vlaams buitenlands beleid aan belang. Zo defederaliseerden de Lambermontakkoorden een nieuw pakket bevoegdheden met grote relevantie voor het Vlaams buitenlands beleid: buitenlandse handel, landbouw en in theorie ontwikkelingssamenwerking. Nog recenter werd ook de vergunningsprocedure voor wapenexport geregionaliseerd.

De Europese en internationale dimensie is aanwezig in elk beleidsdomein. Ieder lid van de Vlaamse Regering is verantwoordelijk voor het internationale verlengstuk van de aan hem of haar toegewezen bevoegdheid of bevoegdheden. De beleidsnota's van de andere ministers van de Vlaamse Regering zullen dan ook strategische keuzen en beleidsopties bevatten m.b.t. deze Europese of internationale activiteiten die gerelateerd zijn aan het betreffende beleidsdomein.

Een volwaardig buitenlands beleid is echter meer dan de optelsom van de internationale activiteiten binnen de verschillende beleidsdomeinen. Een volwaardig buitenlands beleid vraagt een standpuntbepaling inzake transversale politieke dossiers, een duidelijke keuze van buitenlandse en internationale partners, beleidsafstemming tussen de verschillende domeinen, het signaleren van internationale opportuniteiten aan de andere domeinen en een gezicht van Vlaanderen in de wereld. Hierin ligt meteen de kernopdracht voor het beleidsdomein Buitenlands Beleid en Internationale Samenwerking.

Deze beleidsnota handelt over de aspecten van het buitenlands beleid die duidelijk sector- of beleidsdomeinoverschrijdend zijn, met name het algemeen buitenlands beleid of de buitenlandse politiek en de ontwikkelingssamenwerking.

0.4. Visie

Vlaanderen heeft een visie op de wereld en op zijn eigen plaats en rol in de internationale context. Dit ideaalbeeld vormt het richtinggevende principe voor de opties en keuzes die gemaakt worden in deze beleidsnota. De visie luidt als volgt:

Vlaanderen wil als open en welvarende deelstaat bijdragen tot een van onderuit opgebouwde Europese Unie en een rechtvaardige, vreedzame en welvarende internationale gemeenschap. Om de Vlaamse belangen te behartigen en bij te dragen tot een mondiale duurzame ontwikkeling neemt Vlaanderen op een structurele en solidaire wijze pro-actief deel aan het Europese en internationale gebeuren. In zijn internationaal optreden laat Vlaanderen zich leiden door universele basiswaarden en mensenrechten.

0.5. Missie

Het Vlaams buitenlands- en ontwikkelingsbeleid gaat uit van de volgende missie:

Het Vlaams buitenlands en ontwikkelingsbeleid positioneert Vlaanderen in de wereld en brengt de wereld in Vlaanderen. Via deelname aan de Europese besluitvorming en het uitbouwen van bilaterale en multilaterale relaties participeert Vlaanderen actief aan de internationale besluitvorming en aan de andere vormen van samenwerking in de wereldgemeenschap.

1. Buitenlands beleid

1.1. De Europese Unie

1.1.1. Inleiding: omgevingsanalyse

De Europese Unie is **buiten- én binnenland**. Vlaanderen zit volledig ingebed in het Europese gebeuren. De Unie is niet meer weg te denken uit het dagelijkse politieke bedrijf. Een niet te onderschatten deel van de interne Vlaamse wetgeving is het gevolg van of wordt beïnvloed door Europese regels. Ook op economisch vlak is Europa cruciaal voor Vlaanderen.

De Vlaamse Regering zal opereren binnen het ruimere **geopolitieke kader** van een uitgebreide EU. Op 1 mei 2004 verwelkomde de Unie 10 nieuwe lidstaten met in totaal 75 miljoen inwoners. Het gaat om de grootste en de meest complexe uitbreiding die de EU ooit heeft gekend. Maar ook de komende jaren blijft een verdere uitbreiding op de Europese agenda staan (met o.a. Roemenië, Bulgarije, Kroatië, Turkije).

De uitdaging voor de uitgebreide Unie bestaat erin om in de toekomst nog daadkrachtig beleid te kunnen voeren, terwijl de diversiteit van de lidstaten, ook in standpunten en belangen, toeneemt. Met een **Europees grondwettelijk verdrag** in het vooruitzicht zal Vlaanderen klaar moeten staan om de nieuwe toegewezen verantwoordelijkheid in de Europese Unie op te nemen. Daarbij zal vooral aandacht gaan naar de praktische invulling van de nieuwe elementen in het grondwettelijk verdrag die een impact zullen hebben op de regio's: de vertegenwoordiging van regio's in de ministerraden, de vroegtijdige raadpleging over nieuw EU-beleid, de rol van de regionale parlementen bij de subsidiariteitscontrole, bewaking van het respect voor nationale identiteit en staatsstructuur...

Naast het besluitvormingsproces over het grondwettelijk verdrag zal de agenda van de EU de komende jaren eveneens bepaald worden door het **Lissabonproces** dat de Unie in 2010 moet omvormen tot de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie van de wereld. Gezien de bevoegdheidsverdeling binnen de Belgische federatie worden hierdoor ook vele Vlaamse bevoegdheden gevat. In 2001 vertaalden de Vlaamse Regering en de vertegenwoordigers van het middenveld de Lissabonstrategie naar het Vlaams niveau via de doelstellingen (te bereiken tegen 2010) van het Pact van Vilvoorde. In de komende jaren zullen bijkomende inspanningen geleverd moeten worden om deze doelstellingen te bereiken.

Voor de periode na 2006 moet een nieuw **financieel kader** voor de Europese Unie worden vastgesteld. De onderhandelingen met 25 over het nieuw financieel kader voor een Unie met 27 leden (incl. Roemenië en Bulgarije) zijn in 2004 gestart onder moeilijke omstandigheden (uitbreiding, verkiezingen voor het Europees Parlement en beperkt Europees enthousiasme bij de lidstaten). Er zal moeten worden gezocht naar een politiek aanvaardbaar evenwicht tussen de bestaande begrotingsdiscipline en de middelen noodzakelijk voor de tenuitvoerlegging van de grote ambities en beleidsdoelstellingen van de Unie.

Zowel de verdieping van de integratie op bestaande communautaire beleidsterreinen als de verbreding van de samenwerking naar nieuwe beleidsterreinen manifesteren zich dus ook in de Vlaamse beleidsdomeinen die in toenemende mate ‘geëuropeaniseerd’ worden. In steeds meer beleidsdomeinen wordt Vlaanderen geconfronteerd met Europese regelgeving, waar Vlaamse regelgeving rekening mee moet houden. Binnen de EU-context schakelt Vlaanderen zich aldus meer en meer in in een **meerlagig bestuursstelsel**. De beleidsvorming vindt plaats binnen - maar vooral door interactie tussen - verschillende beleidsniveaus met elk hun preferenties en politieke constellatie. Dit is een evolutie die in de politiekwetenschappelijke literatuur geduid wordt met de term ‘multi-level governance’.

Ondanks het feit dat het bewustzijn van de impact van de Europese bestuurslaag op het binnenlandse politieke optreden stilaan groeit, is gebleken dat de Vlaamse overheid zich nog niet genoeg intern heeft aangepast in functie van een optimale aanpak van de Europese beleidsdomeinen, zowel in termen van beleidsvoorbereiding als in termen van beleidsimplementatie.

1.1.2. Een pro-actief en coherent EU-beleid

Vlaanderen dient een goede wisselwerking te ontwikkelen met de Europese Unie. Enerzijds moet de Unie zorgen voor een draagvlak en legitimatie van haar beleid door respect op te brengen voor wat leeft aan de basis en door een correcte toepassing van het subsidiariteitsprincipe na te streven. De Europese Unie moet immers van onderen uit worden opgebouwd met respect voor de eigen identiteit en culturele diversiteit.

Anderzijds erkent het regeerakkoord het belang van de Europese Unie voor Vlaanderen en de nood aan een pro-actief beleid. Om de Vlaamse belangen in de Europese context maximaal te behartigen en de Unie in de door Vlaanderen gewenste richting mee verder uit te bouwen, zal **in een zo vroeg mogelijk stadium** met een coherent Vlaams standpunt ingespeeld worden op het **Europese besluitvormingsproces**. Voor de cruciale EU-dossiers (de financiering van de Unie, institutionele ontwikkelingen in de EU, liberalisering van de dienstensector, talenregime EU-instellingen en culturele diversiteit, ...) zal een gemotiveerd en onderbouwd standpunt worden ingenomen, gedragen door de voltallige regering.

Dit zal worden gerealiseerd door:

- het **Vlaams Parlement** actief te betrekken bij Europese dossiers. In de aanloop naar de rol van het Vlaams Parlement in het vroegwaarschuwingssysteem inzake subsidiariteit zoals voorzien in het grondwettelijk EU-verdrag, wordt het Parlement periodiek geïnformeerd via de ‘Vlaamse vinger aan de Europese pols’. Dit is een boordtabel voor de pro-actieve opvolging van de belangrijkste Europese dossiers, geactualiseerd bij de start van elk EU-voorzitterschap;
- met een duidelijk uitgesproken standpunt van de **Vlaamse Regering** naar de federale en/of onderhandelingsstafel te gaan. Het engagement van de volledige regering kan ingewonnen worden door een maandelijkse rapportering aan de Vlaamse Regering over de omzetting en toepassing van Europese regelgeving, de agenda van de verschillende bijeenkomsten van de Raad, actuele Europese dossiers en de opvolging van het institutioneel kader en de regionale verworvenheden in het nieuw grondwettelijk verdrag;

De administratie Buitenlands Beleid zal optreden als draaischijf tussen de diverse departementen. Deze zorgt voor de nodige coördinatie en intern overleg. Hiertoe zal een geëigende overlegstructuur worden uitgebouwd (naar analogie met het federale Directoraat-generaal Europese Zaken (DGE));

- de versterking en uitbouw van de **Vlaamse vertegenwoordiging** binnen de permanente vertegenwoordiging van België bij de EU;
- een actieve rol te spelen in de **intra-Belgische overlegstructuur** (DGE, Interministerieel Comité voor Buitenlands Beleid (ICBB), ...) met het oog op het sturen van de Belgische standpuntbepaling;
- een actieve **deelname aan EU-raden door Vlaamse ministers**, elk voor hun eigen beleidsdomein, op basis van een goed voorbereid dossier afgestemd op Vlaams en Belgisch niveau;
- een actieve deelname aan Europese werkgroepen en comités door Vlaamse ambtenaren.

Door in een zo vroeg mogelijk stadium in te spelen op het Europese besluitvormingsproces zal Vlaanderen eveneens een beter zicht krijgen op de omzettingsverplichtingen en een vlotte **omzetting van Europese regelgeving** waardoor de kwaliteit van de omzettingen verbeterd kan worden en de omzettingstermijnen beter gerespecteerd worden. De correcte en tijdige omzetting van Europese regelgeving blijft een permanent aandachtspunt. Vlaanderen kan niet vragende partij zijn voor meer bevoegdheden en inspraak in de beleidsvoorbereidende fase zonder zijn verantwoordelijkheid ten volle op te nemen in de implementatiefase. Door een pro-actieve aanpak en het verder ontwikkelen van een Europese reflex in de verschillende beleidsdomeinen zal de omzetting van Europese regelgeving geoptimaliseerd worden en de achterstand terzake verder weggewerkt worden. Vlaanderen wil er immers actief toe bijdragen dat ons land op dit vlak als een lidstaat wordt beschouwd die haar Europese voortrekkersrol ook omzet in daden.

1.1.3. Vlaanderen als regio met wetgevende bevoegdheden binnen de EU

Op Europees niveau wordt er gestreefd naar de volwaardige **erkenning** van Vlaanderen als **regio met wetgevende bevoegdheden**. Om dit vertaald te zien in de Europese structuren zal Vlaanderen:

- streven naar een rechtstreekse stem voor de eigen bevoegdheden in de Europese ministerraden (de zgn. ‘split vote’);
- actief gebruik maken van het vroeg waarschuwingssysteem inzake subsidiariteit;
- blijven aandringen bij de Europese Commissie om als rechtstreekse partner betrokken te worden bij consultatieprocedures;
- de rechtstreekse toegang tot het Hof van Justitie blijven bepleiten.

Vlaanderen zal zich met dit doel voor ogen ook inzetten om de gezamenlijke belangen van de regio's met wetgevende bevoegdheden te verdedigen. Hiervoor heeft Vlaanderen in het verleden reeds verschillende **relaties** uitgebouwd met **partnerregio's of regionale organisaties**. Zo is de samenwerking binnen het netwerk van regio's met wetgevende bevoegdheden (REGLEG) succesvol gebleken. De vereende inspanningen hebben ertoe geleid dat de ‘regionale dimensie van de Europese Unie’ aan bod komt in het Europees grondwettelijk verdrag. Nog binnen de EU-context is Vlaanderen aanwezig in het Comité van de Regio's en de Conferentie van de voorzitters van de wetgevende deelstaatarlementen van Europa. Dezelfde problematiek wordt ook binnen de Raad van Europa behandeld door het Congres van Lokale en Regionale Autoriteiten van Europa, waarin Vlaanderen eveneens is vertegenwoordigd.

Vlaanderen zal zijn lidmaatschap van deze regioverbanden aanwenden om zwaarder te wegen op de Europese besluitvorming. Hierbij wordt prioriteit gegeven aan de samenwerking binnen REGLEG en binnen het Comité van de Regio's. **REGLEG** blijft als forum voor politiek-institutionele afstemming belangrijk om ook na de goedkeuring van het Europees grondwettelijk verdrag te ijveren voor een grotere rol voor de regio's met wetgevende bevoegdheid. In het **Comité van de Regio's** kan o.m. via netwerking beter gewogen worden op de besluitvorming rond regionale institutionele vraagstukken.

Om een betere samenwerking met de vertegenwoordigers uit de andere lidstaten en regio's alsook met de instellingen van de EU te kunnen verwezenlijken, zal er een **Vlaams regiobureau** worden opgericht. Daar waar de Vlaamse vertegenwoordiging bij de Belgische Permanente Vertegenwoordiging instaat voor de beleidsmatige opvolging van de EU, dient dit bureau vooral bij te dragen tot een sterkere netwerking en aldus ook tot een grotere visibiliteit van de Vlaamse overheid bij het Europese bestuursniveau.

1.2. Het bilateraal Vlaams buitenlands beleid

1.2.1. Uitgangspunt

Vlaanderen heeft een groot buitenland. Dit simpele gegeven én het feit dat de middelen niet onbeperkt zijn, dwingt Vlaanderen tot het maken van keuzes in het uitbouwen van relaties met buitenlandse partners. Vlaanderen kan niet overal aanwezig zijn en overal hechte samenwerkingsverbanden opzetten. Een bilateraal beleid kan alleen maar krachtig en waardevol zijn als het zich **concentreert op duidelijk omschreven doelstellingen**. Vanuit deze doelstellingen en volgens vooropgestelde richtlijnen zal Vlaanderen een focusstrategie hanteren en zich richten op die landen of regio's waarbij samenwerking een win-winsituatie tot stand brengt. Een selectie vraagt om duidelijke selectiecriteria. Op basis van een grondige analyse en na overleg met andere beleidsdomeinen zullen deze criteria worden ontwikkeld en toegepast bij de keuze van nieuwe buitenlandse partners.

Er zal tevens over gewaakt worden dat dit bilateraal beleid ingebed wordt in het beleid van de hele Vlaamse overheid, met beleidsafstemming tussen de verschillende beleidsdomeinen.

Vlaanderen zal ook een **actieve en dynamische aanwezigheidspolitik** voeren op de politieke overlegfora. Dit kan door in te spelen op de veelvuldige aanwezigheid van buitenlandse bewindslieden in Brussel en door een actieve aanwezigheid van Vlaanderen in het buitenland. De belangen van Vlaanderen moeten door een regelmatig bilateraal overleg op politiek niveau ondersteund en verdedigd worden.

Het bilateraal beleid is tenslotte een middel om standpunten af te stemmen en allianties aan te gaan met buitenlandse partners in het verdedigen en behartigen van gemeenschappelijke standpunten in een EU- of multilaterale context. Een sterk bilateraal beleid kan op die manier de positie van Vlaanderen binnen onderhandelingen in het Europees of internationaal kader versterken.

1.2.2. Buurlandenbeleid en beleid ten aanzien van naburige regio's

Gezien het politiek en economisch belang van onze buurlanden en –regio's én de gedeelde waarden tussen Vlaanderen en zijn nabije buitenland zal het buurlandenbeleid de komende jaren een absolute **prioriteit** vormen. Als uiting van het prioritaire belang zal voor elk van onze buurlanden op een gefaseerde manier een concrete **strategienota** worden uitgewerkt. Deze strategienota legt de prioriteiten vast, bepaalt de doelstellingen en duidt de instrumenten aan om deze doelstellingen te bereiken. De strategie wordt opgevolgd via meetindicatoren en wordt op geregelde tijdstippen geëvalueerd. Via intens overleg zal erover gewaakt worden dat alle relevante partners binnen de overheid (andere beleidsdomeinen, vertegenwoordigers ter plaatse) deze strategie onderschrijven. De buurlandenstrategieën worden gevalideerd door de Vlaamse Regering en gecommuniceerd aan het Vlaams Parlement.

Nederland

Door de taalkundige en culturele banden, de economische verwevenheid, de vele grensoverschrijdende initiatieven en de wederzijdse afhankelijkheid inzake mobiliteit, transport en waterbeheersing bekleedt Nederland ongetwijfeld een bijzondere positie in het Vlaams buitenlands beleid. Nederland is en blijft onze bevoorrechte partner. Vlaanderen zal de relaties met

Nederland optimaal benutten (door o.m. regelmatige politieke contacten) met het oog op een constructieve samenwerking inzake een aantal belangrijke infrastructuurdossiers (Westerschelde, IJzeren Rijn en andere spoor- en wegverbindingen) en samenwerking in de onderwijs-, welzijns- en socio-culturele sector. Daarnaast zal Vlaanderen beleidsafstemming met Nederland nastreven inzake EU-dossiers. Om de bestaande samenwerking en de goede relaties met Nederland te verankeren zal gestreefd worden naar een gemeenschappelijke politieke verklaring waarin het goed nabuurschap, de vriendschappelijke banden, de permanente uitwisseling van ervaringen en praktijken en het verdedigen van gemeenschappelijke belangen centraal staan.

Andere buurlanden In de verdere ontwikkeling van de reeds goed uitgebouwde relaties met Duitsland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en het Groothertogdom Luxemburg zal Vlaanderen grensoverschrijdende samenwerking verder stimuleren, de samenwerking met regio's of deelstaten binnen deze landen intensifiëren en het besluitvormingsproces opvolgen ondermeer met het oog op coalitievorming in EU-verband. Inzake regionale samenwerking zal prioriteit worden gegeven aan de twee naburige regio's Nord-Pas de Calais en Noordrijn-Westfalen. In het kader van de samenwerking met Noord-Frankrijk zal op korte termijn de coördinatie worden versterkt tussen de verschillende initiatieven die zich hebben ontwikkeld. Hiertoe zal in eerste instantie gewerkt worden aan de uitbouw van een aanspreekpunt. De voorstellen met betrekking tot het uitbouwen van een Europees district zullen worden onderzocht. De vruchtbare contacten en bestaande initiatieven met Noordrijn-Westfalen worden gevaloriseerd om de samenwerking met deze Duitse deelstaat te intensifiëren en waar mogelijk te onderbouwen met sectorale initiatieven.

Benelux Het Verdrag van de Benelux Economische Unie, dat in 1958 werd ondertekend, loopt af in 2010. Anticiperend op deze gebeurtenis onderzoekt Vlaanderen hoe de Benelux als instrument en als bondgenootschap binnen de verruimde Europese Unie optimaal kan ingezet worden voor de domeinen waarvoor de deelstaten bevoegd zijn. Dit zal het onderwerp uitmaken van een wetenschappelijke studie. Er zal met name onderzocht worden of en zo ja, op welke manier, een vernieuwd Beneluxverdrag een meerwaarde kan bieden voor Vlaanderen t.a.v. reeds bestaande bilaterale samenwerkingsverbanden. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal de Vlaamse Regering een standpunt innemen over de verdere toekomst van Benelux Economische Unie.

1.2.3. Het beleid ten aanzien van de andere EU-lidstaten

Binnen de groep van de **vijftien oorspronkelijke EU-lidstaten** is de focus gericht op (deelstaten van) de andere federale staten. Een dergelijk beleid past volledig binnen het kader van het streven van Vlaanderen naar een versterking van de rol van de regio's in het Europese besluitvormingsproces (zie hoger). Vooreerst zal Vlaanderen binnen de door REGLEG gecreëerde overlegstructuur actief invulling blijven geven aan de bestaande relaties met verscheidene regio's in Duitsland, Finland, het Verenigd Koninkrijk, Spanje, Italië en Oostenrijk. Daarnaast zal Vlaanderen nagaan hoe deze contacten versterkt kunnen worden op alle beleidsdomeinen waarvoor Vlaanderen bevoegd is.

Ook meer naar het oosten toe tekenen zich sinds de recente uitbreiding van de Europese Unie interessante opportuniteiten af. Vlaanderen heeft in het verleden een succesvol beleid gevoerd ten aanzien van **Centraal- en Oost-Europa**. Precies omwille van de toetreding van acht landen uit deze regio tot de Europese Unie, dient Vlaanderen dit beleid te herzien en een toekomstgericht samenwerkingsverband uit te bouwen. Dit samenwerkingsverband zal een beleid weerspiegelen dat zich blijft richten op de Centraal- en Oost-Europese landen die reeds lid zijn van de Europese Unie.

Met betrekking tot de **nieuwe EU-lidstaten** zal Vlaanderen de geleverde inspanningen valoriseren en het bestaande samenwerkingsmodel omvormen tot een **post-accessiemodel**. Dit model zal gericht zijn op stevige partnerschappen tussen Vlaanderen en de partnerlanden. Vlaanderen wordt hierbij uitgedragen als een democratisch maatschappijmodel, een dynamische kennismaatschappij en een model voor beter bestuurlijk beleid. Binnen het nieuwe partnerschapmodel past specialisatie in die domeinen waarin Vlaanderen ten opzichte van andere partners en de Europese Unie over sterke comparatieve voordelen beschikt. Specifieke voorbeelden betreffen de ondersteuning van KMO's, onderzoek en ontwikkeling, het management en aanbrengen van knowhow inzake de publieke sector, de uitbouw van socio-economische overlegmodellen, het uitdragen van het Vlaamse welzijnsmodel en de uitwisseling van kennis en ervaring inzake regionalisering. Een continuering en uitbreiding van de bestaande contacten en netwerken is hierbij van primordiaal belang.

1.2.4. Het beleid ten aanzien van de kandidaat-landen en potentiële EU-lidstaten

De toetredingsonderhandelingen met **Bulgarije** en **Roemenië** bevinden zich in een ver gevorderd stadium. Beide landen hopen om in 2007 daadwerkelijk lid te worden. Om een succesvolle integratie in de Europese Unie te verzekeren, zal Vlaanderen de **pre-accessiesteun** aan beide landen onverhinderd verderzetten.

Verder zullen ook de landen van de **Westelijke Balkan** in de toekomst meer en meer aan belang winnen en op buitenlandse steun kunnen rekenen. Rekening houdend met de aanbevelingen van het Vlaams Parlement en kaderend binnen de uitgangspunten van een bilaterale focusstrategie, zal Vlaanderen de bestaande initiatieven in de **Westelijke Balkan** valoriseren en nieuwe impulsen voor samenwerking ontwikkelen.

1.2.5. Het beleid ten aanzien van de nieuwe buurlanden van de Europese Unie

Ook met de landen langs de nieuwe buitengrens van de Europese Unie dient Vlaanderen mogelijke pistes voor samenwerking te verkennen. Die samenwerking zal voornamelijk gericht zijn op **capaciteitsopbouw** en **institutionele, democratische en economische versterking**. Het beleid in de nieuwe buitengordel moet kaderen binnen een langetermijnperspectief, een duidelijke programmafocus inhouden en hoofdzakelijk gericht zijn op vorming (o.a. kennisoverdracht en het aanbrengen van allerlei expertise) en het bevorderen van het democratiseringsproces (m.i.v. het beheersen en managen van conflictsituaties en politieke stabiliteit).

1.2.6. Prioritaire partners in de wereld

Conform de hogerop vermelde **focusstrategie** zal Vlaanderen met een beperkt aantal landen samenwerken. Hierbij kan het gaan om het bestendigen van bestaande relaties of het ontplooiën van nieuwe initiatieven. Een mogelijke verdere uitbreiding van de lijst van prioritaire partners zal steeds voorwerp uitmaken van een grondige omgevingsanalyse en alleen mogelijk zijn mits de uitbreiding van de middelen en een ondersteuning van het engagement vanuit de diverse beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid.

Op het **Amerikaanse continent** worden de politieke contacten en ervaringsuitwisselingen met *Québec* geïntensifieerd. Vlaanderen en Québec delen immers verscheidene politieke bekommernissen en streefdoelen. In de komende jaren zal meer aandacht uitgaan naar de ontwikkeling van een gezamenlijke politieke agenda en naar intensere samenwerking in multilateraal verband.

In de *Verenigde Staten* werd de afgelopen jaren naast economische samenwerking ook een Vlaamse aanwezigheidspolitik gevoerd. Gezien de aard van het politiek systeem en de Amerikaanse maatschappij is het opportuun om de inspanningen ten aanzien van de Verenigde Staten te laten evolueren van een formele diplomatieke benadering naar een meer promotionele benadering met economie en cultuur als speerpunten.

De bestaande samenwerking met *Chili* heeft blijk gegeven van een hoge kwaliteit en toegevoegde waarde. Deze samenwerking wordt verdergezet en de diplomatieke contacten met de Chileense overheid worden naar waarde geschat.

In **Zuidelijk Afrika** onderhoudt Vlaanderen de meest intense politieke relaties en bilaterale samenwerking met *Zuid-Afrika*. Die samenwerking omvat uiteenlopende beleidsterreinen en heeft gestalte gekregen via het uitgebreide samenwerkingsakkoord van 2000. De Vlaamse Regering wil die samenwerking voortzetten en vooral ook het politiek partnerschap met de Zuid-Afrikaanse overheid verder ontwikkelen.

De **Maghreb** geldt als de zuidelijke buitengrens van de EU. De Vlaamse Regering heeft er de afgelopen jaren vooral projecten ondersteund in *Marokko*. Zij wil ook de volgende jaren zinvolle projecten ondersteunen op het vlak van onderwijs, cultuur, jeugd of welzijn en investeren in een betere kennismaking en verstandhouding tussen Vlaanderen en Marokko. De vraag of dit verder onder de noemer ontwikkelingssamenwerking moet gebeuren, wordt onderzocht.

Gelet op de razendsnelle economische ontwikkeling in de regio verdient tenslotte ook (**Zuid-Oost**) **Azië** de nodige aandacht –. Vooral de opgang van *China* springt hierbij in het oog. De relaties tussen China en ons land zijn overwegend Chinees-Vlaams, en dat kan beter verzilverd worden. Daarom zal worden voortgebouwd op reeds bestaande initiatieven en zakelijke netwerken om de groeiende culturele en maatschappelijke interesse en samenwerking tussen China en Vlaanderen verder te ontwikkelen. Met *Japan* zullen de bestaande relaties de komende jaren bestendig worden.

1.3. Multilaterale samenwerking

1.3.1. Omgevingsanalyse en uitgangspunten

Het multilateralisme en de multilaterale instellingen hebben de voorbije jaren sterk in de belangstelling gestaan. Ondanks de hogerop vermelde controverses omtrent het multilateralisme zagen de voorbije vijf jaren de inwerkingtreding van het International Strafhof (juli 2002) en drie belangrijke bijeenkomsten van de VN in New York (2000, Millennium Top), Monterrey (2002, Financiering voor Ontwikkeling) en Johannesburg (2002, Duurzame Ontwikkeling).

Bij de multilaterale instellingen kunnen drie algemene trends worden ontwaard. Enerzijds is er het gebrek aan coördinatie tussen de verschillende organisaties, met overlappings tot gevolg. Anderzijds is er de reeds eerder aangegeven toegenomen belangstelling van burgers en de civiele maatschappij voor het multilaterale beleid. Als derde trend kan tenslotte melding worden gemaakt van een voorzichtige tendens tot sterkere multilaterale netwerking tussen deelstaten. Naast een aantal (kleinere) multilaterale organisaties die al langer gevoelig zijn voor het streven naar zichtbaarheid van deelstaten, is nu ook op VN-niveau voor het eerst een voorzichtige opening naar het subnationale niveau merkbaar (Netwerk van Regionale Overheden voor Duurzame Ontwikkeling).

Omgekeerd tekent zich ook een tendens tot sterkere supranationale regionale samenwerking af. Regionale fora worden meer en meer gebruikt om internationale bijeenkomsten of afspraken enerzijds voor te bereiden en anderzijds te implementeren. Zo zal Vlaanderen bijvoorbeeld van bij de start sterk moeten inspelen op de EU-besluitvorming inzake handelsbeleid aangezien het Europese standpunt dat in de WTO zal ingenomen worden, op Europees niveau gevormd wordt. Dit alles kan worden gekaderd binnen de ruimere discussies rond *global governance* en de rol van partnerschappen tussen multilaterale actoren (civiele maatschappij, zakenwereld, lokale besturen, regionale besturen?), die aan belang winnen in het kader van de VN. Het thema *governance* zal de komende legislatuur ongetwijfeld een belangrijk multilateraal aandachtspunt zijn.

Binnen Vlaanderen heeft de afgelopen jaren een zekere bewustwording plaatsgevonden van het belang van het multilaterale beleid. Deze trend van bewustwording is echter minder uitgesproken dan het besef van het belang van de Europese dimensie. Nochtans genereert de multilaterale besluitvorming **grote impact op de Vlaamse beleidsvoering**. De impact is vooral sterk bij bindende multilaterale afspraken, zoals akkoorden in het kader van de Wereldhandelsorganisatie of internationale milieuverdragen (bijv. Kyoto). Daarom is het cruciaal dat Vlaanderen zich in deze multilaterale context inschakelt, de multilaterale besluitvorming van nabij opvolgt en zijn belangen tijdens de onderhandelingen nauwgezet bewaakt.

Het multilateralisme is echter geen doel op zich. De multilaterale samenwerking en instellingen zijn enerzijds een **bron van inspiratie** voor het eigen beleid in een brede waaier van sectoren en anderzijds een **instrument** of een kanaal waarlangs de doelstellingen van het Vlaams buitenlands beleid en de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking kunnen verwezenlijkt worden. Maar het multilateralisme is ook de uitdrukking van de openheid naar en de solidariteit met de hele wereldgemeenschap. Het is dat des te meer geworden door de mondialisering op alle vlakken.

Het Vlaams multilateraal beleid wordt daarom verder uitgebouwd via een **pro-actieve aanwezigheidspolitik** waarbij Vlaanderen de besluitvorming zal beïnvloeden.

Door de grote impact van de multilaterale besluitvorming op tal van Vlaamse beleidsdomeinen is het belangrijk dat in deze beleidsdomeinen multilaterale dossiers reeds in de fase van beleidsvoorbereiding de nodige politieke opvolging krijgen.

1.3.2. Thema's en organisaties

Gezien de directe impact van de verdere **vrijmaking van de wereldhandel** op tal van Vlaamse bevoegdheden is het cruciaal dat de Vlaamse Regering de onderhandelingen binnen de *Wereldhandelsorganisatie* nauwgezet opvolgt. Aangezien het Europese standpunt dat in de Wereldhandelsorganisatie zal ingenomen worden op Europees niveau gevormd wordt, zal Vlaanderen van bij de start sterk moeten inspelen op de EU-besluitvorming inzake handelsbeleid. De Vlaamse gemengde werkgroep Wereldhandelsorganisatie wordt met dit doel voor ogen verdergezet.

Vlaanderen draagt het principe van **culturele diversiteit** hoog in zijn vaandel. In dit verband zal Vlaanderen binnen de *UNESCO* actief meewerken aan de opstelling van een kaderconventie over culturele verscheidenheid.

De *Raad van Europa* buigt zich ondermeer over democratie, culturele diversiteit en **bescherming van minderheden**. Inzake de bescherming van minderheden is er nood aan duiding over de Belgische situatie in het buitenland en zal er een pro-actieve Vlaamse benadering worden gehanteerd. De Vlaamse Regering verbindt er zich toe om onder geen enkel beding het Minderhedenverdrag te ratificeren.

Binnen het kader van de doelstellingen en prioriteiten van de Vlaamse **ontwikkelingssamenwerking** komen multilaterale instellingen als de Wereldgezondheidsorganisatie en UNAIDS in beeld (zie verder).

De samenwerking met de voor Vlaanderen prioritaire multilaterale partners (UNESCO, Wereldgezondheidsorganisatie, UNAIDS, OESO, Wereldhandelsorganisatie en Internationale Arbeidsorganisatie) zal een meer **structurele vorm** krijgen door over te stappen op bijdragen in cycli van twee jaar en door het aandeel voor programmafinanciering (vs. projectfinanciering) te verhogen.

De geleverde inspanningen voor de uitbouw van beurzen, opleidingen, detacheringsmogelijkheden en stages bij internationale organisaties worden verdergezet.

2. Ontwikkelingssamenwerking

2.1. Inleiding

2.1.1. De Noord/Zuid-kloof...

Wereldwijd bestaan nog steeds enorme verschillen in niveaus van welvaart en welzijn. Miljarden mensen, vooral in het zuidelijk halfrond, kunnen alleen maar dromen van een goede gezondheid, een degelijke opleiding, voldoende voedsel, een schone leefomgeving, fatsoenlijk werk. Met harde cijfers tonen talrijke statistieken keer op keer aan dat onze levensstandaard in Vlaanderen voor de meeste van onze medemensen allesbehalve dé standaard is.

Meer nog : heel veel mensen in het Zuiden zien de kloof met het rijke Noorden dieper en breder worden. In het Midden-Oosten, Latijns-Amerika en zelfs in Oost-Europa is de armoede de voorbije jaren alleen maar toegenomen. Afrika blijft onveranderlijk het continent dat het zwaarste door armoede getroffen wordt.

Dat deze groeiende kloof tussen Noord en Zuid vanuit menselijk oogpunt niet aanvaard kan worden, is overduidelijk. Tegelijk moeten wij er ons ten volle bewust van zijn dat er vaak een lineair verband bestaat tussen enerzijds armoede en anderzijds oorlog en instabiliteit, schending van mensenrechten, grootschalige migratie, roofbouw op het leefmilieu, teloorgang van culturen, enz. In een globaliserende wereld is het een illusie te denken dat wij in het rijke Noorden van deze problemen gevrijwaard zouden blijven. De Noord/Zuid-kloof betekent ook voor ons een serieuze hinderpaal voor duurzame ontwikkeling.

2.1.2. ... kan overbrugd worden...

Hoewel we de evolutie van de Noord/Zuid-kloof bezwaarlijk als hoopgevend kunnen beschouwen, mogen we inspanningen om de kloof te overbruggen niet bij voorbaat als uitzichtloos bestempelen. Er zijn niet eens zo heel veel middelen nodig voor een alomvattende bestrijding van de armoede, in haar verschillende verschijningsvormen. Als de rijke landen hun dertig jaar oude belofte zouden nakomen – om 0,7% van hun inkomen aan ontwikkelingssamenwerking te spenderen – dan was de afstand tussen Noord en Zuid wellicht al heel wat kleiner geworden. Helaas blijkt er ook tussen woord en daad vaak een kloof te bestaan. Slechts in de laatste paar jaren zijn er opnieuw aanwijzingen dat die 0,7%-norm door de meeste landen ernstig genomen wordt.

Armoede is trouwens niet het gevolg van onwrikbare natuurwetten. Integendeel, in de meeste gevallen is armoede het resultaat van de structurele ongelijkheid in de manier waarop mensen hun samenleving hebben geordend, zowel op lokaal als op mondiaal niveau. Door die ongelijkheid te viseren, kunnen we dus niet alleen de gevolgen, maar ook de oorzaken van armoede op structurele wijze aanpakken. In het verleden is al voldoende bewezen dat dit ook daadwerkelijk mogelijk is : veel ontwikkelingslanden hebben de afgelopen decennia wél opmerkelijke vooruitgang geboekt. Maar net in die landen is het ook duidelijk geworden dat ontwikkelingssamenwerking alléén onvoldoende vermag om tot blijvende resultaten te komen. Echte ontwikkeling gaat verder dan louter armoedebestrijding ; een echt ontwikkelingsbeleid moet dus ook verder durven kijken dan de traditionele ontwikkelingssamenwerking en bij voorbeeld oog hebben voor de raakvlakken tussen handel en ontwikkeling.

2.1.3. ... met een mondiale aanpak.

Mondiale problemen vergen een mondiale aanpak. Ten aanzien van de ontwikkelingsproblematiek groeit rond dit inzicht gelukkig steeds meer overeenstemming. De "Millennium Verklaring" van de Verenigde Naties geldt in die zin als een belangrijke mijlpaal : met deze verklaring, door de VN-lidstaten onderschreven in september 2000, bevestigt de internationale gemeenschap het universele recht op ontwikkeling en plaatst zij het bestrijden van extreme armoede als centrale doelstelling voorop.

Door aan die Millennium Verklaring een aantal zeer concrete engagementen, doelstellingen en acties te koppelen (de "millenniumdoelstellingen"), beschikken we voortaan over een ontwikkelingsagenda die wereldwijd gedragen wordt. Het is nu voor iedereen duidelijk dat een ontwikkelingsbijdrage slechts zinvol kan zijn als zij kadert in die internationale ontwikkelingsagenda.

DE MILLENNIUMDOELSTELLINGEN

Doelstelling 1 : uitroeiing van extreme armoede en honger

1. halvering van het aantal mensen met een inkomen van minder dan 1 dollar per dag (1990>2015)
2. halvering van het aantal mensen dat honger lijdt (1990>2015)

Doelstelling 2 : universeel basisonderwijs

3. basisonderwijs voor alle kinderen, zowel jongens als meisjes (>2015)

Doelstelling 3 : gelijke kansen en machtsverwerving van vrouwen

4. gelijke kansen voor jongens en meisjes, eerst in het basisonderwijs (>2005) en vervolgens op alle onderwijsniveaus (>2015)

Doelstelling 4 : vermindering van de kindersterfte

5. vermindering met twee derden van de kindersterfte (1990>2015)

Doelstelling 5 : verbetering van de gezondheid van jonge moeders

6. vermindering met drie kwart van de moedersterfte (1990>2015)

Doelstelling 6 : strijd tegen HIV/AIDS, malaria en andere ziektes

7. stopzetting en begin van ommekeer in de verspreiding van HIV/AIDS (>2015)
8. stopzetting en begin van ommekeer in het vóórkomen van malaria en andere belangrijke ziektes (>2015)

Doelstelling 7 : ecologische duurzaamheid

9. invoering van de principes van duurzame ontwikkeling in de strategieën en programma's van landen, en de omkering van het verlies aan natuurlijke hulpbronnen
10. halvering van het aantal mensen zonder duurzame toegang tot veilig drinkwater (>2015)
11. verbetering van de levenskwaliteit van minstens 100 miljoen bewoners van sloppenwijken (>2020)

Doelstelling 8 : naar een mondiaal partnerschap voor ontwikkeling

12. verdere ontwikkeling van een open, geregeld, niet-discriminerend handels- en financieel systeem (houdt een engagement in tot goed bestuur, ontwikkeling en armoedebestrijding)
13. aandacht voor de speciale noden van de Minst Ontwikkelde Landen (houdt vrije toegang van MOL-export tot de markten in, alsook schuldverlichting & -kwijtschelding en hogere bedragen voor officiële ontwikkelingshulp)
14. aandacht voor de speciale noden van door land ingesloten staten en kleine eilandstaten in ontwikkeling

15. een globale aanpak van het schuldenprobleem van de landen in ontwikkeling, via nationale en internationale maatregelen, zodat de schuld op lange termijn draaglijk wordt
16. ontwikkeling en uitvoering van strategieën voor degelijk werk voor jongeren, in overleg met de landen in ontwikkeling
17. betaalbare toegang tot levensnoodzakelijke geneesmiddelen in de landen in ontwikkeling, samen met farmaceutische bedrijven
18. toegang tot de voordelen van nieuwe technologieën voor informatie en communicatie, samen met de private sector

2.1.4. Ook Vlaanderen neemt zijn verantwoordelijkheid

Vlaanderen bevindt zich duidelijk aan de goede kant van de Noord/Zuid-kloof. Op verschillende vlakken horen we qua welvaart en welzijn zelfs tot de absolute top. Natuurlijk mogen we daar trots op zijn. Maar tegelijk schept deze status ook verplichtingen : horen wij niet een duwtje in de rug te geven van de vele landen waar het heel wat minder goed gaat ? Inmiddels wordt het steeds duidelijker dat we bij dat duwtje in de rug op lange termijn zelf ook heel wat te winnen hebben : globalisering stopt niet aan onze voordeur – wel integendeel. Als internationaal georiënteerde regio is net Vlaanderen heel gevoelig voor wat elders in de wereld gebeurt.

Daarom is Vlaanderen in het midden van de jaren '90 een eigen beleid voor ontwikkelingssamenwerking beginnen uitwerken. In de volle wetenschap dat Vlaanderen alleen de wereld natuurlijk niet kan redden. Maar door ons jaar na jaar van onze solidaire zijde te laten zien, willen wij duidelijk maken – zowel aan de 6 miljoen Vlamingen als aan de 1,2 miljard mensen die in extreme armoede leven – dat de ontwikkelingsproblematiek niet alleen onze regio raakt, maar dat ook wij onze verantwoordelijkheid ten aanzien van de wereld willen nemen.

Als kleine en jonge actor– en precies daarom misschien nog net iets meer dan vele anderen – zijn wij ons ten volle bewust van het belang van een aantal evoluties en inzichten in de moderne ontwikkelingssamenwerking. De Vlaamse ontwikkelingssamenwerking is ontegensprekelijk nog in volle uitbouw, maar tegelijk willen wij de boot van die recente evoluties en inzichten niet missen.

In de komende regeerperiode staan wij voor een aantal uitdagingen die we niet uit de weg kunnen gaan als we de kwalitatieve uitbouw van ons Noord/Zuid-beleid willen voortzetten. Die kwalitatieve uitbouw zal moeten blijken uit de aard van onze inspanningen in Vlaanderen en in het buitenland ; uit de wijze waarop we het Vlaams ontwikkelingsbeleid inschakelen in internationale akkoorden en afspraken zoals de millenniumdoelstellingen ; uit de aandacht die we hebben voor coördinatie met andere donoren en afstemming op de ontwikkelingsplannen van onze lokale partners ; uit de effectiviteit en efficiëntie van onze acties.

Daarom ook zullen we in de eerste helft van deze regeerperiode het initiatief nemen tot het ontwerpen van een kaderdecreet voor de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. In dit kaderdecreet zullen we onder andere de visie, doelstellingen, keuzecriteria, instrumenten en evaluatiemechanismen vastleggen.

Daarnaast zullen we, zoals afgesproken in het regeerakkoord, werk maken van de uitvoering van de staatshervorming van 2001, die op het vlak van ontwikkelingssamenwerking de overheveling van bepaalde onderdelen én middelen van het federale niveau naar Vlaanderen voorziet. Op die manier krijgt Vlaanderen voldoende armslag om zijn mondiale verantwoordelijkheid op te nemen en kan het maximaal de mogelijkheden benutten om een aantal ambitieuze doelstellingen mee te helpen realiseren.

2.2. Ontwikkelingssamenwerking begint in Vlaanderen

Een succesvolle Vlaamse ontwikkelingssamenwerking kan alleen maar in Vlaanderen zelf beginnen. Dat klinkt misschien niet meteen als een evidentie, maar als de Vlaamse overheid wenst mee te werken aan het ontstaan van een rechtvaardige en duurzame mondiale samenleving, dan kan zij dat niet zonder het mandaat van de 6 miljoen Vlamingen.

En net daar wringt het schoentje toch een beetje. Uit onderzoek blijkt immers dat de meeste Vlamingen zich wel bewust zijn van de Noord/Zuid-kloof en van de vele problemen die daarmee verbonden zijn. Maar tegelijk zijn bijzonder weinig mensen echt goed op de hoogte van de inspanningen die in en door Vlaanderen geleverd worden om die kloof te overbruggen. Ook de nieuwste inzichten inzake ontwikkelingssamenwerking gaan nog aan te veel Vlamingen voorbij.

Daarom vinden wij het essentieel om te werken aan de verruiming van het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking in Vlaanderen. Een beter inzicht in de ontwikkelingsproblematiek en een betere kennis van de hedendaagse ontwikkelingssamenwerking bij brede lagen van de bevolking zijn immers noodzakelijke fundamenten van een modern en ruimhartig ontwikkelingsbeleid. Als Vlaanderen zich wil aansluiten bij het nieuwe mondiaal partnerschap voor ontwikkeling (millenniumdoelstelling 8), dan moet het op die fundamenten kunnen steunen.

Voor de overheid ligt daar zeker een taak weggelegd. Maar het is wellicht nog belangrijker dat de overheid voldoende ruimte schept om de verschillende actoren die op dit vlak actief (kunnen) zijn, ten volle hun rol te laten spelen. Voor de verruiming van het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking zullen wij daarom met verschillende gespecialiseerde programma's en acties werken.

2.2.1. Vlaanderen informeert

Over de activiteiten en verwezenlijkingen van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking zullen wij regelmatig communiceren. Dat doen we zowel ten aanzien van de Vlaamse Regering, het Vlaams Parlement, de maatschappelijke actoren (het middenveld) als ten aanzien van de 6 miljoen Vlamingen. Alle mogelijke communicatiekanalen staan hiervoor in principe open. Behalve informatie over de eigen activiteiten, voorzien wij in de tweede helft van de regeerperiode ook de mogelijkheid om – complementair met bestaande initiatieven – zelf campagnes rond ontwikkelingssamenwerking op te zetten.

Onze communicatie zal zich overigens niet tot Vlaanderen beperken. Ook ten aanzien van internationale organisaties, andere donoren, onze partners in het buitenland, enz. zullen wij op meer regelmatige basis berichten over de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. Het verspreiden en uitwisselen van informatie is immers een eerste stap in de richting van overleg, coördinatie en afstemming. En die zijn dan weer noodzakelijk voor de mondiale aanpak van de ontwikkelingsproblematiek.

2.2.2. Vlaanderen sensibiliseert

Op het einde van de vorige regeerperiode keurde het Vlaams Parlement het decreet inzake de ontwikkelingseducatie goed. Dit decreet zal tijdens deze regeerperiode in werking treden. Jaarlijks zullen Vlaamse organisaties aanvragen voor projectsteun kunnen indienen voor initiatieven die aansluiten bij de doelstellingen van het decreet (namelijk het ontwikkelen van inzichten, houdingen en gedragingen van mensen opdat zij zouden meewerken aan de uitbouw van een meer solidaire en duurzame mondiale samenleving) en bij de thema's die in de oproep als prioritair zijn weerhouden.

Zonder de traditionele organisaties uit te sluiten, wensen wij minder voor de hand liggende actoren uitdrukkelijk uit te nodigen om zich in dit programma in te schakelen. Samenwerkingverbanden met de private sector en met lokale besturen worden daarom aangemoedigd. Zo zullen ook Vlamingen bereikt worden die anders zelden of nooit met mondiale solidariteit geconfronteerd worden. Enkel op die manier kan bij alle lagen van de bevolking gewerkt worden aan de verruiming van het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking.

2.2.3. Vlaanderen lokaal : de gemeentelijke ontwikkelingssamenwerking

Eveneens op het einde van de vorige regeerperiode keurde het Vlaams Parlement het decreet inzake de gemeentelijke ontwikkelingssamenwerking goed.

Tijdens deze regeerperiode zal de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking blijven investeren in de lokale besturen. Aangezien dit bestuursniveau het dichtste bij de burger staat, zijn steden en gemeenten goed geplaatst om mee Vlamingen bewust te maken van de Noord/Zuid-problematiek. Stads- en gemeentebesturen die daarop voldoende voorbereid zijn, kunnen bovendien rekenen op steun bij de uitbouw van een zogenaamde stedenband met een zustergemeente in het Zuiden. Bovendien zal de Vlaamse overheid het aangaan van stedenbanden aanmoedigen in landen waar zij zelf of andere Vlaamse steden en gemeenten al actief zijn. Zo kan op het terrein een vruchtbare samenwerking tussen verschillende actoren ontstaan, met een wederzijdse uitwisseling van kennis en ervaring.

Ontwikkelingssamenwerking komt zo (opnieuw) “dicht bij huis”. Waar vroeger de plaatselijke missionaris de belichaming was van de Vlaamse solidariteit met het Zuiden, kunnen in een modern Vlaanderen ook de steden en gemeenten een belangrijke rol spelen bij de mobilisatie van hun bevolking en het aanmoedigen en coördineren van vrijwilligers. Dit geldt zowel voor de werking in Vlaanderen (informatievoorziening, maatschappelijk verantwoord consumeren...) als voor de samenwerking met een zustergemeente in het Zuiden (uitwisselingen, dialoog...).

2.3. De Vlaamse ontwikkelingssamenwerking in het Zuiden

Samen met de bevolking van landen in het Zuiden wil Vlaanderen werken aan de realisatie van initiatieven voor een structurele en duurzame bestrijding van de armoede. De Vlaamse ontwikkelingssamenwerking onderneemt daarbij activiteiten die er in de eerste plaats op gericht zijn de kwaliteit van het leven van arme en kwetsbare bevolkingsgroepen te verbeteren, en die beantwoorden aan het recht op ontwikkeling van deze groepen. Dat kan door zowel mannen als vrouwen een grotere toegang en controle te verschaffen tot diensten, voorzieningen en bestaansmiddelen ; door hun maatschappelijke en politieke invloed te versterken ; en door hun veiligheid te vergroten.

Als kleine donor moet Vlaanderen natuurlijk keuzes maken bij de realisatie van deze algemene doelstelling. De belangrijkste prioriteiten en aandachtspunten zijn hieronder opgesomd.

2.3.1. Algemene principes en uitgangspunten

De uitgangspunten en de principes die ten grondslag liggen aan de ontwikkelingssamenwerking, zijn onderhevig aan evoluties in denken en praktijk. Over de jaren heen is het in toenemende mate belangrijker geworden om een aantal uitgangspunten en principes duidelijk voorop te stellen, aangezien deze zeer bepalend zijn bij de verdere operationalisering en noodzakelijk zijn voor een succesvolle ontwikkelingssamenwerking.

De Vlaamse ontwikkelingssamenwerking wil hier aansluiten bij de internationale praktijk. Net zoals internationale organisaties en bilaterale donoren zal de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking regelmatig moeten stilstaan bij de uitgangspunten en principes die haar beleid en acties bepalen en deze bijstellen op basis van succesvolle en minder succesvolle ervaringen in de samenwerking.

Bij eigenaarschap (vaker wordt het Engelse "ownership" of "local ownership" gebruikt) is het cruciale uitgangspunt dat ontwikkeling pas succesvol en duurzaam kan zijn als de partnerlanden en hun bevolking zelf het initiatief nemen en hun eigen ontwikkelingsprocessen beheren, als zij met andere woorden erkend worden in hun recht om "eigenaar" te zijn van hun eigen ontwikkeling.

Dit uitgangspunt heeft heel wat consequenties op het operationele vlak. Zonder een volledige opsomming te geven, komen hier o.m. volgende elementen bij kijken :

- Partners nemen de verantwoordelijkheid voor hun eigen ontwikkeling en worden hierop ook aangesproken. Concreet betekent dit onder andere dat de prioriteit die aan een duurzame bestrijding van de armoede gegeven wordt, ook moet blijken uit het belang dat de overheid van het partnerland daar zelf aan hecht. Anderzijds wil dit ook zeggen dat de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking een betrouwbare partner is waarop de partners kunnen rekenen (zie ook verder onder partnerschap).
- De Vlaamse ontwikkelingssamenwerking sluit zich aan bij de initiatieven van de partners en dringt haar eigen agenda niet op. Concreet betekent dit onder andere dat de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking zich inschrijft in de ontwikkelingsstrategieën en activiteiten die partnerlanden willen realiseren, in zoverre deze tot stand kwamen via consultatie en betrokkenheid van alle belanghebbende partijen, inclusief vertegenwoordigers van de civiele maatschappij. De Vlaamse ontwikkelingssamenwerking heeft dan een inbreng in die sectoren waarbinnen zij zelf operationeel wenst te zijn. Ook is oog nodig voor de ontwikkelingsstrategieën op meso- en micro-niveau, en niet enkel op macro niveau.
- Het belang van de partners staat steeds centraal. Concreet betekent dit onder andere dat wij de richtlijnen van de OESO in verband met (on)gebonden hulp strikt zullen naleven. Dit uitgangspunt is ook een aanzet om administratieve procedures aan Vlaamse kant in vraag te stellen, cf. het principe van harmonisatie van procedures en het aanvaarden van lokaal bestaande adequate procedures.
- Lokaal eigenaarschap zal maar succesvol zijn als er voldoende lokale capaciteit en kennis aanwezig is. Als dat niet zo is, zal de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking ook activiteiten voor capaciteitsopbouw en kennisopbouw bij de partner ondersteunen. Dit vergt een procesmatige aanpak in de samenwerking met de partner.
- Lokaal eigenaarschap houdt ook aandacht voor en erkenning van de culturele eigenheid van de partner in. Dit betekent dat in de samenwerking met de partner interculturele communicatie en dialoog uiterst belangrijk zijn om tot wederzijds begrip te komen.

Partnerschap is net zoals eigenaarschap een belangrijk uitgangspunt in ontwikkelingssamenwerking, en beide zijn onlosmakelijk met mekaar verbonden. De evolutie naar partnerschap is een meer dan logische evolutie : naarmate een land en zijn bevolking de verantwoordelijkheid voor hun eigen ontwikkeling op zich nemen en daartoe ook de kans krijgen, verandert de traditionele relatie tussen donor en ontvanger naar een relatie tussen partners die beiden rechten en plichten hebben en daarop aangesproken kunnen worden – ook al blijft de feitelijke ongelijkheid tussen beide partijen, die van structurele aard is, nog vaak groot. Partnerschap impliceert dus ook beleidsdialoog, en geen eenzijdig opgelegde voorwaarden en verplichtingen.

Een goed partnerschap is maar mogelijk in een sfeer van wederzijds vertrouwen en respect, waar partners mekaar ook op onderling afgesproken rechten en plichten kunnen aanspreken. Dat impliceert bv. een engagement tot streven naar goed bestuur in de partnerlanden, of een voldoende graad aan transparantie bij partners. Maar het betekent eveneens dat ook de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking een betrouwbare partner moet zijn, die voldoende oog heeft voor continuïteit, voor de nood aan planning op langere termijn en die zich aan de aangegane engagementen houdt.

Partners dienen zich overigens in verschillende gedaantes aan : supranationale instanties ; nationale, regionale en lokale overheden ; organisaties uit het middenveld en de civiele maatschappij ; de private sector ; informele samenwerkingsverbanden. Vanuit hun eigenheid hebben zij elk een specifieke rol te vervullen. Het is van belang om deze verschillende partners te (h)erkennen en volwaardig te laten participeren. Alleen via een benadering waarin verschillende actoren hun rol kunnen spelen, kunnen relevante successen geboekt worden ("multi-actor benadering"). Ontwikkelingssamenwerking is uiteindelijk een zaak *door* alle belanghebbenden, en niet alleen *voor* de belanghebbenden.

Concentratie maakt internationaal steeds meer opgang, en geldt zeker voor de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. De Vlaamse ontwikkelingssamenwerking zal globaal gezien immers steeds een kleine rol spelen, hoe budgetten en bevoegdheden in de toekomst ook evolueren. Om versnippering tegen te gaan en een maximale efficiëntie na te streven, is het voor een kleine actor noodzakelijk om de inspanningen zorgvuldig te concentreren. Concentratie van de inspanningen kan binnen de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking concreet gestalte krijgen door af te stappen van kleinschalige projectfinanciering, scherp te focussen op welomlijnde doelgroepen, aanwezig te zijn in een beperkt aantal landen en regio's, en de klemtoon te leggen op slechts enkele sectoren en thema's.

In ieder potentieel partnerland van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking is al een breed scala van actoren aanwezig : de nationale, regionale en lokale overheden, multilaterale organisaties, verschillende gouvernementele en niet-gouvernementele donoren, organisaties en bewegingen uit het middenveld, de private sector e.d. Elk vanuit hun eigenheid kunnen zij een aanvulling betekenen op of waardevolle partners zijn voor de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. Coördinatie met deze partners is dan ook een vereiste voor effectief en efficiënt optreden. Aangezien Vlaanderen steeds een relatief kleine actor zal zijn, met een beperkte inzet van middelen, geldt deze noodzaak des te meer.

Op operationeel vlak kan het principe van coördinatie zich ondermeer laten vertalen in :

- coördinatie van de initiatieven van verschillende actoren ("multi-actorbenadering") en verschillende overheidsniveaus ("multi-levelbenadering") in de ondersteuning van de realisatie van de gemeenschappelijke doelstellingen.
- deelname aan donorcoördinatie, gaande van de uitwisseling van informatie tot gezamenlijke financiering of uitvoering van initiatieven.

De Vlaamse ontwikkelingssamenwerking streeft vanzelfsprekend kwaliteit na. Terecht kunnen de verschillende betrokken partijen – met name doelgroepen, donoren, partnerlanden, vertegenwoordigers van de civiele maatschappij, maar ook de Vlaamse belastingbetaler – verantwoording vragen inzake de effectiviteit en efficiëntie van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. Zowel de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking als de partners moeten op de kwaliteit van hun bijdrage afgerekend kunnen worden. Een voortdurende kwaliteitscontrole is daartoe noodzakelijk. Wat dat betreft moet de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking trouwens ook transparant zijn, door bij voorbeeld de resultaten van evaluaties openbaar te maken.

2.3.2. Partnerlanden van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking

Het regeerakkoord vermeldt duidelijk dat Zuidelijk Afrika de prioritaire regio voor de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking wordt. Uitdrukkelijk kiezen voor Zuidelijk Afrika betekent in de eerste plaats dat onze samenwerking met en in Zuid-Afrika en Mozambique wordt voortgezet. Uitdrukkelijk kiezen voor Zuidelijk Afrika betekent ook dat de huidige samenwerking in het Noord-Afrikaanse Marokko bijgestuurd zal worden, zoals ook al aangegeven in het hoofdstuk "Buitenlands Beleid" van deze nota.

De bevestiging van de keuze voor Zuid-Afrika is een duidelijk teken van continuïteit, en geeft uitdrukking aan de wil om partnerschappen voor een langere termijn aan te gaan. Maar tegelijk is het ook een bewuste erkenning van de belangrijke rol die Zuid-Afrika speelt ten aanzien van vele anderen landen in Afrika : was het land decennialang de paria van het continent, dan is het na het beëindigen van het apartheidsregime al snel uitgegroeid tot één van de drijvende politieke en economische krachten voor de ontwikkeling van de regio en zelfs het volledige continent. Bovendien kijken vele ontwikkelingslanden hoopvol op naar het beleid van maatschappelijke verandering dat Zuid-Afrika voert.

Dat betekent evenwel niet dat de aard van de samenwerking met Zuid-Afrika tijdens deze regeerperiode niet verder zou evolueren. Wel integendeel : met meer dan tien jaar ervaring in het land zijn er voldoende lessen en inzichten om de kwaliteit van onze samenwerking verder te verhogen.

Zo zullen we onze inspanningen weliswaar blijven concentreren op de drie ons bekende provincies (met name Limpopo, KwaZulu-Natal en Free State), maar binnen die provincies zullen we onze activiteiten concentreren binnen één of twee sectoren. Die concentratie heeft vele voordelen : onze middelen worden minder verspreid en kunnen zo een substantiële bijdrage leveren aan programma's die voor onze Zuid-Afrikaanse partners van cruciaal belang zijn ; zowel voor de Zuid-Afrikaanse overheid als voor ons wordt de opvolging een stuk minder complex ; mede daardoor komt er ook ruimte vrij voor meer diepgang in de samenwerking – de tijd die anders al te vaak aan administratieve besommeringen opgaat, kan zo worden besteed aan onder andere beleidsdialoog, kennisverwerving, evaluatie van resultaten ; enz.

De verdere sectorale concentratie zullen wij vanzelfsprekend niet eenzijdig doorvoeren. Dit najaar worden besprekingen gestart met alle betrokken overheden. Deze besprekingen zullen begin 2005, naar aanleiding van het officiële jaarlijkse overleg met Zuid-Afrika, uitmonden in een gemeenschappelijke strategienota. In de strategienota zal voor de duur van onze én van de Zuid-Afrikaanse regeerperiode, tot 2009 dus, het kader voor de samenwerking worden bepaald. Daarin zullen dus onder andere ook de weerhouden sectoren aan bod komen.

Dat de nationale en provinciale ontwikkelingsplannen van onze partners bij de opmaak van de strategienota en de keuze van de prioritaire sectoren centraal zullen staan, is in een waar partnerschap niet meer dan een vanzelfsprekendheid. We zullen trouwens ook ten volle rekening houden met de wens van president Mbeki om alle internationale ontwikkelingshulp maximaal in te zetten voor activiteiten die de overgang naar een ware “regenboognatie” helpen versnellen.

De bevestiging van de keuze voor Mozambique, waar Vlaanderen pas sinds enkele jaren actief is, verloopt grotendeels langs dezelfde lijnen als bij Zuid-Afrika. Maar ook in Mozambique is er gelegenheid om enkele stappen vooruit te doen.

Precies omdat de ervaringen daar de voorbije jaren positief waren, zullen de activiteiten in Mozambique in de loop van de regeerperiode toenemen. In de eerste plaats betekent dit een kwantitatieve uitbreiding : Vlaanderen zal voor deze samenwerking meer middelen uittrekken. Zo geven we het duidelijke signaal dat de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking vooral bekommerd is om landen zoals Mozambique, dat tot de groep van 49 “Minst Ontwikkelde Landen” (MOL) ter wereld behoort. Daarmee komen we ook ruimschoots tegemoet aan de herhaalde oproep van de Verenigde Naties, om die landen niet over het hoofd te zien (zie bij voorbeeld indicator 13 van de millenniumdoelstellingen).

Meer middelen laten ons ook toe om onze focus iets te verbreden. De bestrijding van HIV/aids, die letterlijk van levensbelang is voor de verdere ontwikkeling van Mozambique, blijft evenwel centraal staan. Maar waar we ons in het verleden in de eerste plaats richtten op een aantal directe

gezondheidsaspecten van de epidemie (het vrijwillig testen van aanstaande moeders op HIV, de behandeling van geïnfecteerde en zieke patiënten, enz.), zullen we voortaan ook oog hebben voor andere, niet minder cruciale schakels in de keten. Denk bij voorbeeld aan de opleiding van artsen en verplegend personeel, de uitbouw van een - goed bestuurd - administratie, enz. Met die meer geïntegreerde aanpak sluiten we overigens ook aan bij de strategieën van gespecialiseerde organisaties, zoals het Instituut voor Tropische Geneeskunde bij ons, of UNAIDS mondiaal.

Ook hier weer is het evident dat onze activiteiten gestoeld zullen zijn op lokale – maar internationaal algemeen aanvaarde – ontwikkelingsplannen en het resultaat zullen zijn van overleg met onze Mozambikaanse partners. Net als voor Zuid-Afrika zal het kader van onze samenwerking in een strategienota worden neergelegd. De voorbereidingen daarvoor zullen in 2005 worden gestart.

Door ons te richten op de armoedebestrijdingsplannen van de Mozambikanen zélf creëren we bovendien een voldoende brede basis om zowel met de Mozambikaanse overheid als met andere donoren een beleidsdialoog aan te gaan, activiteiten te coördineren en procedures beter op mekaar af te stemmen. Dat alles komt niet alleen de kwaliteit van de samenwerking ten goede, het bezorgt onze inspanningen ook een grotere impact én voor de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking een unieke gelegenheid om dagelijks van de praktijk van vele toonaangevende donoren te leren.

De activiteiten in Marokko zullen een nieuwe oriëntatie krijgen. Concreet betekent dit een grondige herziening van de strategie om in Marokko uitsluitend niet-gouvernementele actoren te werken. We zijn er immers van overtuigd dat de banden tussen Vlaanderen en Marokko dermate uitgebreid en divers zijn, dat een veel bredere aanpak volkomen op zijn plaats is. Over de grenzen van de ontwikkelingssamenwerking heen zullen we hierover in dialoog treden met onze Marokkaanse gesprekspartners. Zo zullen we de wederzijdse relaties in meerdere beleidsdomeinen beter gestalte kunnen geven, en dat met alle relevante actoren, zowel in Vlaanderen als in Marokko.

Openingen naar andere ontwikkelingslanden zullen we enkel maken als de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking daartoe over voldoende middelen beschikt. Daarbij zal de geografische focus blijven liggen op Zuidelijk Afrika. Naast dit financiële en geografische criterium zullen bij de stap naar één of meerdere nieuwe landen criteria als ontwikkelingsgraad (voorrang voor landen uit de MOL-groep) en evolutie naar goed bestuur van doorslaggevend belang zijn. Dergelijke openingen kunnen, naar gelang de omstandigheden, echter evengoed in regionaal verband gezien worden, via bij voorbeeld de SADC (de organisatie voor samenwerking in Zuidelijk Afrika), de Afrikaanse Unie, NEPAD (het algemene ontwikkelingsprogramma van de Afrikaanse Unie), enz.

De keuze voor een geografische uitbreiding van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking zal in ieder geval het resultaat van een weloverwogen proces zijn. Aan deze keuze zal in de eerste plaats een grondige omgevingsanalyse voorafgaan, waarbij de karakteristieken en de ontwikkelingsnoden van de verschillende landen in de regio nauwkeurig in kaart worden gebracht. De bevindingen uit de analyse zullen we vervolgens uitgebreid toetsen aan de ervaringen van Vlaamse organisaties en internationale donoren ter plaatse. Vanzelfsprekend zullen we ons bij de keuze van een nieuwe partner ook laten leiden door de beleidsopties die we nemen in deze nota en die we in de komende jaren verder verfijnen in de beleidsbrieven.

2.3.3. Sectorale en thematische aandachtspunten

Kleine donoren, zoals Vlaanderen er ook een is, hebben nooit de illusie mogen koesteren alle problemen van de wereld te kunnen aanpakken. Nu we over een universele ontwikkelingsagenda beschikken en in toenemende mate beseffen dat in een geglobaliseerde wereld “alles met alles samenhangt”, zijn het belang en de noodzaak van nauwere samenwerking tussen donoren én hun partners alleen maar duidelijker geworden.

In die context, en opererend in de schaduw van grote multilaterale en bilaterale donoren, is het voor Vlaanderen niet altijd vanzelfsprekend om de relevantie van zijn bijdrage aan te tonen. Onder andere door zijn inspanningen tot een klein aantal partnerlanden te beperken, kan Vlaanderen er toch in slagen om – althans in die partnerlanden – nadrukkelijk en positief aanwezig te zijn. Een andere manier om die aanwezigheid duidelijker in de verf te zetten, bestaat uit een geleidelijke sectorale en thematische specialisatie.

Daarom zal de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking zich tijdens deze regeerperiode beginnen specialiseren in een handvol ontwikkelingsrelevante sectoren en rond een beperkt aantal domeinoverschrijdende thema's. Zo zal Vlaanderen een duidelijke meerwaarde kunnen bieden binnen bepaalde sectoren of zelfs niches, ook ten overstaan van grote donoren en van de reeds bestaande expertise in het Zuiden.

De keuze van sectoren en thema's zal in de eerste plaats afhangen van de ontwikkelingsrelevantie. Anders gesteld : ook hier zullen de millenniumdoelstellingen een leidraad zijn. Bestaande ervaring en expertise in Vlaanderen zullen daarbij zeker een belangrijke rol spelen : wat er al is, moet niet meer opgebouwd worden. Het spreekt voor zich dat we bij dit alles niet voorbij kunnen gaan aan afspraken uit het verleden. Evenmin kunnen we onze partners een voorgekauwd aanbod voorschotelen ; specialisatie is noodzakelijk, maar moet toch nog voldoende ruimte voor dialoog laten.

Meer concreet denken we bij sectorale specialisatie in de eerste plaats aan gezondheidszorg & de strijd tegen HIV/aids (wat overeenkomt met indicatoren 6 en 7 van de millenniumdoelstellingen), onderwijs (indicatoren 3 en 4), water & sanitatie (indicator 10) en landbouw & voedselsovereiniteit (indicator 2).

Bij de thema's kunnen we via het beklemtonen van de gelijkheid tussen vrouwen en mannen (o.a. indicator 4), en van de rechten van kinderen (indicatoren 3 en 5), duidelijk voortbouwen op onze algemene aandacht voor het respecteren van de mensenrechten en de universele waarden. Investeren in kennisontwikkeling en capaciteitsopbouw bij onze partners, is een ander belangrijk aandachtspunt.

2.3.4. Instrumenten en actoren

Ook wat instrumenten betreft, staat de wereld van de ontwikkelingssamenwerking niet stil. De traditionele projectwerking is lang niet meer de enige en vaak ook niet de beste werkwijze. Als Vlaanderen op het vlak van kwaliteit van de samenwerking aansluiting wil vinden met de toonaangevende donoren, kan het niet blind blijven voor deze nieuwe evoluties. Een meer programmatorische aanpak en de voorzichtige exploratie van nieuwere vormen van samenwerking, zoals bij voorbeeld de sectorale programma's en zelfs de directe begrotingssteun, dringen zich op. De internationale ontwikkelingsagenda aanvaarden, betekent immers ook dat de instrumenten worden aanvaard die door die agenda worden aangereikt.

In de praktijk leent vooral de samenwerking met Mozambique zich tot het verkennen van nieuwe paden en innovatie in de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. Donor-coördinatie en harmonisatie met lokale procedures en ontwikkelingsplannen zijn er ver gevorderd, met als gevolg dat in het land verschillende van die nieuwere instrumenten worden ingezet. Stappen van Vlaanderen om daarop in te spelen, zullen zonder enige twijfel door de Mozambikaanse overheid én de internationale gemeenschap verwelkomd worden.

Ten aanzien van de verschillende soorten actoren (multilaterale organisaties, zoals de VN-instellingen ; regionale organisaties zoals de Afrikaanse Unie ; nationale en lokale overheden ; niet-gouvernementele organisaties (NGO's) ; universiteiten en wetenschappelijke instellingen ; de sociale partners ; de VVOB enz.) zal Vlaanderen er nauwer op toezien dat via die kanalen gewerkt wordt die het meest aangewezen zijn om de doelstellingen van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking te realiseren.

We zullen zeker niet nalaten om ten volle gebruik te maken van het multilaterale kanaal, dat voorheen te zeer buiten beeld bleef bij het uittekenen van het Vlaamse ontwikkelingsbeleid. De multilaterale fora zijn immers de ontmoetingsplaats bij uitstek van Noord en Zuid : daar wordt de internationale ontwikkelingsagenda bepaald ; daar wordt het debat gevoerd over verschillende vormen van globalisering ; daar zijn er discussies over "global governance", ontwikkelingsbeleid en de financiering van ontwikkeling. Tegelijk zijn de multilaterale organisaties op het terrein vaak spelbepalende actoren bij de uitvoering van de ontwikkelingsagenda.

In de realiteit zal een goed gebalanceerde mix van actoren natuurlijk vaak ideaal blijken te zijn. Denken we bij voorbeeld aan programma's in de strijd tegen HIV/aids, waar de overheid, gespecialiseerde NGO's, vormings- en onderzoeksgroepen en multilaterale instellingen zoals de WGO en UNAIDS elk hun rol te spelen hebben en mekaar perfect kunnen aanvullen. In dat geval is het natuurlijk van primordiaal belang om nauw overleg te plegen met die verschillende actoren.

2.4. Ontwikkeling: meer dan ontwikkelingssamenwerking

Voor zo ver dat nog nodig was, maakte de conferentie over de financiering van de ontwikkeling, in 2002 in het Mexicaanse Monterrey, definitief een einde aan de veronderstelling dat het mobiliseren van financiële middelen voor het lenigen van de ontwikkelingsnoden volledig overgelaten kan worden aan het beperkte domein van de officiële ontwikkelingssamenwerking. Monterrey toonde duidelijk het belang en de verwevenheid aan van nationale én internationale actie, van de opbrengsten van handel én van schuldkijschelding, van het afbreken van tolmuren én het uitwerken van een moderne regelgeving.

Hoewel Vlaanderen niet op alle terreinen actief kan zijn die in de *Monterrey Consensus* worden vermeld, kunnen wij het verband tussen handel en ontwikkeling toch niet links laten liggen. Vanuit zijn bevoegdheden voor onder andere landbouw, economie, internationale handel en leefmilieu zit Vlaanderen nu al rond de tafel bij het uitstippelen van beleid dat (onrechtstreeks) ook gevolgen kan hebben voor de landen in het Zuiden. Ten aanzien van die landen kan Vlaanderen een meer actieve internationale rol spelen, waardoor de inspanningen op het vlak van ontwikkelingssamenwerking bewust aangevuld en versterkt worden. Zo geeft Vlaanderen ook gehoor aan de oproep tot een mondiaal partnerschap voor ontwikkeling (millenniumdoelstelling 8).

2.4.1. Helpdesk Import Vlaanderen

Een eerste concreet initiatief terzake staat reeds in het regeerakkoord vermeld : Vlaanderen ijvert voor een grotere toegang van producten uit ontwikkelingslanden tot onze markten. Daartoe zullen wij in de loop van deze regeerperiode een "Helpdesk Import Vlaanderen" oprichten.

Bij de oprichting van deze helpdesk zullen wij dankbaar gebruik maken van de ervaring die o.a. Nederland, Groot-Brittannië en de Europese Commissie met gelijkaardige initiatieven hebben. Overleg met de organisaties uit het middenveld die van deze helpdesk een actiepunt hebben gemaakt, en consultaties met deskundigen uit binnen- en buitenland zullen ons duidelijk maken op welke manier Vlaanderen een meerwaarde kan bieden op het vlak van import van producten uit ontwikkelingslanden.

2.4.2. Fair Trade/Eerlijke handel

"Fair trade" of "eerlijke handel" voegt een sociaal – en steeds meer ook een ecologisch – element toe aan de import van producten uit ontwikkelingslanden. Op die manier sluit eerlijke handel perfect aan bij de principes van duurzame ontwikkeling. Door eerlijke handel actief te promoten geven wij een duidelijk en dubbel signaal : de producenten uit het Zuiden weten zich gesteund in het verwerven van broodnodige inkomsten ; ten aanzien van de bevolking in Vlaanderen kan eerlijke handel beschouwd worden als een bijkomende vorm van sensibilisatie en bewustmaking over de mondiale verhoudingen.

Het stimuleren van eerlijke handel zal hoofdzakelijk op twee manieren gebeuren. Enerzijds zal Vlaanderen eerlijke handel actief promoten via communicatiecampagnes tijdens de jaarlijkse Week van de Fair Trade, via het aanzetten van haar partners (zoals de steden en gemeenten, of de uitvoerders van de projecten ontwikkelingseducatie) om voor producten uit de eerlijke handel te opteren, enz. Anderzijds zal de Vlaamse overheid zélf de daad bij het woord voegen, door in haar aankoopbeleid het gamma van producten uit de eerlijke handel uit te breiden van koffie naar thee, fruitsappen, suiker, e.d. Een eerlijk aankoopbeleid bij de Vlaamse overheid heeft immers niet alleen een belangrijke voorbeeldfunctie, maar laat de producenten ook toe om – soms op significante wijze – aandeel te winnen op gevestigde markten.

2.4.3. Maatschappelijk verantwoord ondernemen

In een Noord/Zuid-context zijn de principes van duurzame ontwikkeling niet alleen van toepassing op producenten uit het Zuiden. In onze bij uitstek internationale economie zijn omgekeerd heel wat Vlaamse bedrijven actief in het Zuiden. Verschillende bedrijven nemen hier hun verantwoordelijkheid reeds op en focussen niet alleen op hun rol als motor voor economische ontwikkeling, maar houden ook rekening met mensenrechten en fundamentele arbeidsnormen , de impact van hun activiteiten op het leefmilieu, hun mede-verantwoordelijkheid ten aanzien van het ontstaan van een klimaat waarin corruptie niet kan gedijen, enz.

Waar dat (nog) niet het geval is, kan de Vlaamse overheid voor een stimulans zorgen. Dat kan onder andere door kennisoverdracht over bestaande – maar vaak te weinig gekende – richtlijnen en aanbevelingen inzake maatschappelijk verantwoord ondernemen, door het stimuleren van activiteiten die de bedrijfswereld en het middenveld rond de tafel brengen, enz. Zeker ten aanzien van de vele Vlaamse KMO's, die in dit proces al te vaak in de schaduw van de bekende multinationale ondernemingen moeten blijven staan, is voor de Vlaamse overheid een belangrijke ondersteunende rol weggelegd.

2.4.4. Microfinanciering door waarborgverlening

Op het einde van de vorige regeerperiode keurde het Vlaams Parlement het nieuwe decreet goed over de microfinanciering door waarborgverlening. Dankzij dit decreet kan de Vlaamse overheid een financiële waarborg verlenen aan Vlaamse ontwikkelingsfondsen. Die vorm van verzekering stelt de ontwikkelingsfondsen in staat om op grotere schaal kredieten te verstrekken aan microfinancieringsinstellingen (MFI's) in het Zuiden. Deze MFI's lenen op hun beurt kleine sommen geld ("microkredieten") aan startende bedrijfjes – niet zelden éénvrouwszaken – die precies omwille van de kleinschaligheid niet kunnen aankloppen bij de klassieke banken.

In de loop van 2005, door de Verenigde Naties uitgeroepen tot het Internationaal Jaar van het Microkrediet, zullen wij ervoor zorgen dat het decreet ook echt in werking kan treden. Door aan de gespecialiseerde ontwikkelingsfondsen een waarborg toe te kennen, zorgen we er immers voor dat met relatief weinig (overheids)geld veel nuttige kredieten verstrekt kunnen worden. Microkredieten zorgen er immers voor dat bedrijfjes worden gestart, mensen in dienst genomen, nieuwe lokale markten gecreëerd, enz. Met microkredieten worden lokaal ondernemerschap en economische ontwikkeling van onderuit echt gestimuleerd.

2.4.5. Kennisontwikkeling

Startende ondernemers krijgen met een micro-krediet vaak het noodzakelijke financiële duwtje in de rug. Ondernemingen en coöperatieven in het Zuiden die lokaal of internationaal willen doorgroeien, ontbreekt het in vele gevallen aan aangepaste kennis : over de markten en de vermarkting, over de organisatie van een groter wordend bedrijf, over innovatieve of meer efficiënte productiemethodes, over subsidies en regels voor import & export, enz.

Onze "Helpdesk Import Vlaanderen" kan er alvast voor helpen zorgen dat die ondernemingen in het Zuiden makkelijker de weg vinden naar de Vlaamse en Europese markten. Maar ook in vele andere aspecten van kennisontwikkeling kan Vlaanderen een bijdrage leveren. In een niet eens zo ver verleden hebben talrijke Vlaamse KMO's zich die kennis immers ook eigen moeten maken. Dat ze die kennis nu graag willen delen met hun collega's uit landen in ontwikkeling, mag blijken uit de interesse voor thema's als maatschappelijk verantwoord ondernemen en voor deelname aan programma's die bedrijfsleiders op vrijwillige en tijdelijke basis naar het Zuiden uitsenden. Deze broodnodige kadervorming draagt bij tot het scheppen van een vruchtbaar ondernemersklimaat in het Zuiden.

De ervaring leert trouwens dat programma's voor kennisontwikkeling ook voor onze eigen ondernemingen bijzonder leerrijk kunnen zijn. Kennisontwikkeling wordt op die manier ook kennisuitwisseling. Dat het Zuiden bovendien zo weer wat dichterbij Vlaanderen komt, kunnen we alleen maar toejuichen.

2.4.6. Coherentie over de beleidsdomeinen heen

De initiatieven die Vlaanderen neemt om de handel tussen Noord en Zuid te stimuleren, zullen slechts ten volle kunnen renderen als het internationale handelsklimaat daarvoor voldoende gunstig is. Dat internationale handelsklimaat hangt vanzelfsprekend lang niet alleen van Vlaanderen af – al hebben we wel een stem in de fora waar de regels voor de internationale handel bepaald worden, zoals de Europese Commissie en de Wereldhandelsorganisatie (WTO).

Het is daarom essentieel om de belangen van onze partners in de ontwikkelingslanden voldoende in rekening te brengen bij het bepalen van ons eigen standpunt ten aanzien van die onderhandelingen,

en van het standpunt dat we samen met onze Europese partners innemen. Zo dragen we niet alleen bij tot een internationaal meer evenwichtig handelsklimaat, maar zorgen we er ook voor dat tal van onze eigen inspanningen, zoals in de voorgaande paragrafen beschreven, op langere termijn tot veel betere resultaten leiden.

Naast het aanpassen van onze eigen boodschap, zullen we – steeds met het oog op hetzelfde resultaat – er ook voor zorgen dat vooral de Minst Ontwikkelde Landen hun eigen boodschap zelf met meer kracht kunnen brengen. De financiering van WTO-projecten voor technische assistentie, die er precies op gericht zijn om de ontwikkelingslanden beter vertrouwd te maken met de bijzonder complexe onderhandelingen, zullen we daarom voortzetten.

2.5. Een kaderdecreet voor de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking

In de tweede helft van de vorige regeerperiode namen zowel de bevoegde minister(s) als het Vlaams Parlement het initiatief om respectievelijk een ontwerp en een voorstel van decreet inzake de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking op te stellen. In tegenstelling tot de meer specifieke decreten, met name over de ontwikkelingseducatie, de gemeentelijke ontwikkelingssamenwerking en de waarborgverlening, raakte dit algemene voorstel van decreet niet tijdig goedgekeurd.

Tijdens deze regeerperiode zullen wij deze draad opnieuw opnemen. We behouden het opzet om in dit decreet onder andere een algemene visie, doelstellingen, keuzecriteria, instrumenten en evaluatiemechanismen voor de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking op te nemen. Ook de eigen bijdrage die Vlaanderen zal leveren aan het bereiken van de 0,7%-norm, zullen we decretaal verankeren.

We nemen ons echter wel voor om over dit decreet bijkomend en voorafgaand overleg te plegen met alle relevante actoren. Zo garanderen we dat het decreet daadwerkelijk alle gewenste elementen bevat en aansluit bij de noden van een 21ste eeuwse ontwikkelingssamenwerking.

2.6. De defederalisering van de ontwikkelingssamenwerking

Zoals afgesproken in het regeerakkoord, zullen wij werk maken van de uitvoering van de staatshervorming van 2001. Op het vlak van de ontwikkelingssamenwerking bepaalt deze staatshervorming dat de onderdelen van de federale ontwikkelingssamenwerking die aansluiten bij de bevoegdheden van de deelstaten, naar Vlaanderen overgeheveld moeten worden, samen met de bijhorende financiële middelen.

Van zodra die overheveling plaatsvindt, zal Vlaanderen heel wat bijkomende armslag krijgen om zijn mondiale verantwoordelijkheid op te nemen. De Vlaamse ontwikkelingssamenwerking kan dan maximaal de mogelijkheden benutten om een aantal van de ambitieuze millenniumdoelstellingen mee te helpen realiseren.

Door de vertraging op de nochtans grondwettelijk bepaalde uitvoering van de overheveling, blijft het voorlopig evenwel onmogelijk om exact te voorspellen wat het resultaat zal zijn van die “defederalisering” van de ontwikkelingssamenwerking. Bijgevolg is het ook onmogelijk om nu al aan te geven hoe Vlaanderen die bijkomende mogelijkheden precies zal invullen.

Desalniettemin zijn een aantal zaken voor ons glashelder :

- bij de uitvoering van de defederalisering zal de Vlaamse overheid overleg plegen met alle betrokken actoren ;
- verbintenissen die de federale overheid voor de defederalisering is aangegaan, zullen door Vlaanderen vanzelfsprekend nageleefd worden ;
- voor Vlaanderen is het evident dat er na de defederalisering duidelijke werkafspraken komen tussen de verschillende overheden ;
- de doelstellingen, principes en kwaliteitscriteria, zoals bepaald in het geplande kaderdecreet, zullen onverminderd van toepassing zijn op de programma's die worden overgeheveld naar de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking.

3. Organisatie en instrumenten van het Vlaams buitenlands beleid

3.1. Naar een verruimd draagvlak voor het Vlaams buitenlands beleid

Het Vlaams buitenlands beleid is geen zaak van de Vlaamse overheid alleen. Zoals hogerop vermeld dient de hele Vlaamse samenleving bij het buitenlands beleid te worden betrokken. Tijdens de komende jaren zullen een aantal initiatieven worden genomen die tegelijkertijd het internationaal denken en handelen van de Vlaming stimuleren als ook het draagvlak voor het Vlaams buitenlands beleid vergroten.

De Vlaamse burger en het middenveld zullen via een doelgroepgerichte aanpak worden geïnformeerd over de inspanningen, realisaties en meerwaarde van het Vlaams buitenlands beleid. Daarnaast kan ook wervend worden opgetreden ten aanzien van de academische wereld: onderzoekers worden aangespoord om mee te denken over bepaalde aspecten van het Vlaams buitenlands beleid, voor studenten wordt de dienstverlening rond multilaterale carrièremogelijkheden verder uitgebouwd. Binnen de administratie Buitenlands Beleid wordt onderzocht of een contactpunt 'internationaal samenwerken' kan worden uitgebouwd waarop verenigingen, non-profit-instellingen, gemeenten, andere Vlaamse overheidsinstellingen, ... beroep kunnen doen voor inlichtingen omtrent internationale opportuniteiten.

In het kader van de inspanningen voor draagvlakverbreding zal eveneens beroep gedaan worden op 'Vlamingen in de Wereld'. Het internationaal contactennetwerk dient geoptimaliseerd te worden zodat deze contacten een multiplicator kunnen zijn voor het uitdragen van Vlaanderen in de wereld.

3.2. Communicatie en promotie

Vlaanderen zal krachtige inspanningen leveren om een **herkenbaar en positief imago in het buitenland** op te bouwen. Daarom zal prioriteit worden gegeven aan de ontwikkeling van een **overkoepelende visuele identiteit**. Het is essentieel dat deze visuele identiteit wordt gedragen en toegepast door alle Vlaamse entiteiten en hun netwerken die aan internationale communicatie doen.

Deze visuele identiteit kadert binnen een internationale communicatiestrategie die verder geconcretiseerd zal worden in afzonderlijke **communicatieplannen voor de prioritaire doelgroepen** in het Europese en internationale circuit. Zo kan t.a.v. de doelgroep buitenlandse journalisten gedacht worden aan een aanmoedigingsprijs voor degelijke en toegankelijke buitenlandse berichtgeving over Vlaanderen.

Daarnaast wordt werk gemaakt van een gemeenschappelijk en gecoördineerd **promotiebeleid**. Om Vlaanderen als een open, vooruitstrevende en economisch sterke regio te positioneren zal enerzijds gerichte promotie gevoerd worden in het buitenland en zullen anderzijds promotionele acties worden ondernomen in Vlaanderen gericht naar de internationale gemeenschap (buitenlandse ambassadeurs, Europese prominenten, expats, toeristen, ...).

3.3. Een dynamische en slagvaardige overheidsorganisatie

3.3.1. Naar een Vlaams ministerie van Buitenlands Beleid en Internationale Samenwerking

Het door de vorige regering ingezette hervormingsproces van de Vlaamse overheid (Beter Bestuurlijk Beleid) zal in deze regeerperiode gecoördineerd, coherent en snel worden uitgevoerd. Als onderdeel van deze bestuurlijke hervorming zal per beleidsdomein een afzonderlijk ministerie worden opgericht. Voor het beleidsdomein Buitenlands Beleid en Internationale Samenwerking betekent dit alvast het samenbrengen van het algemeen buitenlands beleid en de ontwikkelingssamenwerking in één ministerie, onder de politieke aansturing van één minister. Dit zal de coherentie en daadkracht van ons optreden in het buitenland en de externe perceptie ten goede komen.

Bij de verdere uitbouw van het beleidsdomein Buitenlands Beleid en Internationale Samenwerking wordt gestreefd naar een dynamische overheidsorganisatie die snel en adequaat kan inspelen op een voortdurend veranderende internationale omgeving.

De reorganisatie beperkt zich niet tot het hertekenen van structuren. Het adequaat bemensen van de nieuwe structuren vergt een human resources beleid waarbij inspanningen worden geleverd inzake vorming en opleiding. In dit verband zal de nodige aandacht gaan naar opleidingen, en detacheringsmogelijkheden bij internationale organisaties om zo de nodige expertise op te bouwen.

3.3.2. Een strategische adviesraad voor Buitenlands beleid en Internationale Samenwerking

In het verlengde van de herstructurering van de Vlaamse administratie en de Vlaamse openbare instellingen werd door de vorige regering ook een aanvang gemaakt met de herstructurering van het bestaande advies- en overlegstelsel. Daartoe werd het kaderdecreet van 18 juli 2003 tot regeling van de strategische adviesraden aangenomen. Dit kaderdecreet voorziet in de oprichting van een strategische adviesraad per beleidsdomein.

Voor het beleidsdomein Buitenlands Beleid en Internationale Samenwerking zal een strategische adviesraad worden opgericht die in opdracht en samenstelling uiting zal geven aan een geïntegreerde benadering van het internationaal optreden van de Vlaamse Regering.

Via het instrument van een strategische adviesraad kan de Vlaamse Regering zich bij de totstandkoming van haar buitenlands en ontwikkelingsbeleid laten adviseren door actoren en experts.

3.4. Vlaamse internationale vertegenwoordiging

Om Vlaanderen daadwerkelijk een plaats op de wereldkaart te geven, is een stevige vertegenwoordiging van Vlaanderen zowel in de ons omringende landen als in het verre buitenland van primordiaal belang. Het in het voorbije decennium opgebouwde netwerk van vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering vormt het eerste aanspreekpunt voor de buitenlandse partners van Vlaanderen en is onmisbaar voor een representatieve en zichtbare Vlaamse aanwezigheid in deze standplaatsen.

Zodra de budgettaire mogelijkheden het toestaan om het netwerk van vertegenwoordigers van de Vlaamse Regering te optimaliseren, zal prioriteit worden gegeven aan de '**verdieping**' van het bestaande netwerk. In het licht van het belang dat gehecht wordt aan een buurlandenbeleid zal een versterking van de vertegenwoordigingen in de buurlanden dan ook als eerste maatregel overwogen worden. Een uitbreiding van het netwerk zal in tweede instantie onderzocht worden.

Vlaanderen onderzoekt eveneens of de diplomatieke activiteiten en de aanwezigheidspolitik in het buitenland kunnen opgevoerd worden. Hierbij wordt gedacht aan vertegenwoordigers zonder vaste standplaats in het buitenland, maar met een mandaat van de Vlaamse Regering om de belangen van Vlaanderen in het buitenland te verdedigen.

3.5. Verdragsrechtelijke bevoegdheden

Vlaanderen maakt op een **selectieve en doeltreffende manier** gebruik van zijn verdragsrechtelijke bevoegdheden. Bij het aanwenden van het verdragsinstrument worden de inhoudelijke verantwoordelijkheden en verplichtingen die hiermee gepaard gaan niet uit het oog verloren.

Bijzondere aandacht zal worden besteed aan de **mede-ondertekening van verdragen** door Vlaanderen. Hiermee worden de Vlaamse internationale bevoegdheden zichtbaar geïllustreerd ten aanzien buitenlandse en internationale partners.

Met het oog op de ratificatie van verdragen, wordt bovendien zorg gedragen voor een systematische **informatie-uitwisseling en overleg met het Vlaams Parlement**.

4. Interferentie met andere beleidsdomeinen en bestuursniveaus

4.1. Vlaanderen spreekt met één stem

Om vanuit Vlaanderen met één stem te spreken en in te gaan op de mogelijkheden die voor Vlaanderen aangeboden worden binnen de bilaterale samenwerking, de werking van de Europese Unie en de multilaterale organisaties is in de eerste plaats een goede beleidsafstemming met de andere departementen/ministeries van de Vlaamse overheid nodig. De beleidsafstemming wordt zoveel mogelijk gestructureerd in de vorm van regelmatig overleg met de verschillende beleidsdomeinen. Daarnaast blijft ruimte voor een flexibele ad hoc afstemming. De administratie Buitenlands Beleid waakt over de coherentie van het Vlaams buitenlands beleid.

4.2. Intra-Belgische samenwerking

Vlaanderen maakt werk van een geoptimaliseerde intra-Belgische beleidsafstemming als hefboom voor een Vlaams bilateraal beleid en een Vlaams beleid ten aanzien van de Europese Unie en de multilaterale organisaties. Zo zal Vlaanderen **zwaarder wegen op de Belgische buitenlandse politiek** via agendering van standpunten op de Interministeriële Conferentie voor het Buitenlands Beleid (ICBB). Daarnaast zal Vlaanderen actief deelnemen aan verschillende intra-Belgische overlegfora (DGE, COORMULTI, ...).

De uitbreiding van de bevoegdheden van Vlaanderen betekent ook dat er nieuwe afspraken gemaakt moeten worden tussen de verschillende overheden van België om de **bestaande samenwerkingsakkoorden aan te passen** aan de huidige bevoegdheidsverdelingen. Zowel m.b.t. het bilateraal beleid en de vertegenwoordiging van Vlaanderen in het buitenlands beleid, de participatie aan het beleidsproces van de Europese Unie als de participatie binnen de multilaterale fora dienen de geldende samenwerkingsakkoorden geactualiseerd en aangepast te worden.

4.3. Vlaanderen en de provincies en lokale besturen

Geheel in het kader van het subsidiariteitsprincipe en in het licht van het streven van de Vlaamse overheid om het internationaal denken en handelen in Vlaanderen te bevorderen, zullen ook de provincies en lokale besturen bij het Vlaams buitenlands beleid worden betrokken. De aanzet hiertoe werd reeds gegeven door het bestuursakkoord dat in april 2003 werd afgesloten tussen de drie overheidsniveaus in Vlaanderen in het kader van het kerntakendebat. Hierin werd ondermeer afgesproken dat in de verschillende beleidsdomeinen het overleg tussen de bestuursniveaus wordt geïnstitutionaliseerd. Hoofdpunten op de agenda van dit overleg zijn ondermeer nieuwe regelgeving, de communicatie erover en convenants. De uitdaging bestaat erin dit gestructureerd overleg ook binnen BBIS op te bouwen zodat samenwerking en afstemming van beleid uitgroeit tot een element van onze bestuurscultuur.

Geert BOURGEOIS

Vlaams minister van Bestuurszaken,
Buitenlands Beleid, Media en Toerisme

BIJLAGE: samenvatting van de strategische keuzes en beleidsopties

Buitenlands beleid

1. We zorgen voor een pro-actieve voorbereiding en opvolging van de Europese besluitvorming met het oog op het behartigen van de Vlaamse belangen in de EU-context en het mee uitbouwen van een slagvaardige, welvarende en democratische Europese Unie gebaseerd op het subsidiariteitsprincipe;
2. We voeren een actief buurlandenbeleid gebaseerd op resultaatgerichte strategieën om de relaties en samenwerking met onze buurlanden en –regio's te versterken;
3. We voeren een bilateraal beleid met een select aantal partners, vertrekkend vanuit welomschreven doelstellingen en heldere criteria om een win-winsituatie voor Vlaanderen en de buitenlandse partner te creëren. Van deze bilaterale partnerschappen maken we tevens gebruik om in EU - of multilaterale context allianties te kunnen vormen die ondersteuning en méérwaarde geven aan onze aanwezigheid binnen deze internationale context.
4. We bouwen een internationale communicatiestrategie uit om een herkenbaar en positief imago in het buitenland op te bouwen;
5. We stimuleren het internationaal denken en handelen in Vlaanderen om adequaat te anticiperen en alert te reageren op een voortdurend veranderende internationale omgeving;
6. Via een actieve en dynamische aanwezigheidspolitik en een doorgedreven netwerking op de politieke overlegplatformen profileren we Vlaanderen in de Europese en internationale beleidsfora. Op die manier streven we ernaar dat de constitutionele regio's en dus ook Vlaanderen als medebesluitvormers binnen de internationale politieke arena formeel worden erkend.

Ontwikkelingssamenwerking

1. We werken aan de verbreding van het draagvlak voor ontwikkelingssamenwerking bij de 6 miljoen Vlamingen. Dat doen we door het decreet over de ontwikkelingseducatie in werking te stellen en Vlaamse organisaties uit te nodigen om projecten in te dienen ; door Vlaamse steden en gemeenten te steunen bij de uitbouw van een lokaal Noord/Zuid-beleid ; en door regelmatig te communiceren over de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking.
2. We schrijven ons in de hedendaagse internationale ontwikkelingsagenda in. Dat doen we door heel gericht mee te werken aan de realisatie van een aantal millenniumdoelstellingen. We focussen daarbij op Zuidelijk Afrika, met Mozambique - als lid van de groep van "minst ontwikkelde landen" - op kop.

3. We kijken verder dan louter armoedebestrijding en dragen bij tot economische ontwikkeling in het Zuiden. We zetten daartoe verschillende instrumenten in : een helpdesk die producenten uit het Zuiden meer toegang tot markten in Vlaanderen en Europa zal bieden ; het stimuleren van maatschappelijk verantwoord ondernemen en "fair trade/eerlijke handel" ; het verlenen van waarborgen aan Vlaamse organisaties die in het Zuiden microkredieten verstrekken ; enz.
4. We bouwen de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking verder uit. Dat doen we in de diepte, door in een kaderdecreet onder andere de algemene visie, doelstellingen, keuzecriteria, instrumenten en evaluatiemechanismen voor de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking op te nemen. Dat doen we ook in de breedte, door werk te maken van de overheveling van programma's en bijhorende middelen van de federale ontwikkelingssamenwerking naar Vlaanderen.

